

Homo Docens – Den undervisande människan

En studie om hur yrkeskategorier interagerar för att uppfylla målen som står beskrivna i Lpo94

Anneli Skaring

Handledare: Inge Johansson

Homo Docens – Den undervisande människan

En studie om hur yrkeskategorier interagerar för att uppfylla målen som står beskrivna i Lpo94

Anneli Skaring

Publikationen kan
utan kostnad laddas ner
i pdf-format från
<http://www.lhs.se/iol/publikationer>

Handledare: Inge Johansson

Abstract

Skaring, Anneli (2006). Homo Docens – The teaching human being.

A study about the different professional category's interactions and opinions about the steering-document that are described in Lpo94, Lpof94 and lpofö98.

D-level, 61–80 points, Master Program in the Stockholm Institute of Education, Department of Human Development, Learning and Special Education

When the new curriculum was presented in the year of 1994 it implied that the compulsory school teachers, the pre-schoolteachers and the recreation instructors commission changed. It is written in Lpo94 that a co-operation is to be done to create a good environment for education to the students. The steering-documents should work as a base for the staff to co-operate towards the same goals, but with each professional category's special pedagogic as a tool.

The study assume from Bronfenbrenner and he means that human beings are in interaction and learn in all coherence; both physical and mentally environment.

A compulsory school teacher has focus on the students theoretical learning. Their mission has changed from to work as a “teaching” authority to a “co- scientist” in the children's efforts to search and create knowledge.

A recreation instructors occupational role used to be and is today to take a huge responsibility for the children's social physical training. Today they are in the activities the whole day. This create a closer co-operation with both the compulsory school teacher and the pre-school teacher.

The pre-school activities came to the compulsory school in 1991. With the pre-school pedagogic as a base will the students social physical training and the early write- and reading education benefit.

The questionnaire and the interview show that there is a will to co-operate, but they responded that there is a lack of time! Pre-schoolteachers and recreation instructors mean that they are closer to each other than they are with the teachers staff. The compulsory school teachers have goals to fill, the rest of the staff have recommended goals.

Key words: compulsory school teacher, pre-school teacher, recreation instructor, curriculum.

Förord

Jag har arbetat som förskollärare i 24 roliga år. Som pedagogisk ansvarig i en förskoleklass har jag arbetat i 6 år.

I denna studie har jag valt att skriva om samarbete yrkeskategorier emellan utifrån utbildning, uppdrag och personliga åsikter. Detta har visat sig vara ett angeläget och ett intressant område. Samtliga yrkeskategoriers uppdrag har ändrats när den nya läroplanen kom 1994; (Lpo94). Vi måste samarbeta över yrkesgränserna och respektera samt ta tillvara varandras kompetenser. Viljan att skapa ett samarbete finns hos samtliga tillfrågande, men alla arbetar under en tidspress och de anser att tiden inte räcker till.

Min övertygelse är att om bara ett pedagogiskt samarbete kommer till stånd så skapas ett unikt kunskapscentrum för eleverna där alla yrkeskategoriers kompetenser kommer till godo.

Jag har haft stora svårigheter att få ett empiriskt underlag och detta beskrivs också i studien. Viljan att svara på en enkätundersökning var medioker, förmodligen beror det på tidspress hos de tillfrågade. Det gav mig en ny kunskap; jag måste ha alternativa lösningar ifall inte metoden jag har tänkt mig går att genomföra.

Slutligen vill jag tacka de respondenter som besvarade mina enkätfrågor samt lät sig intervjuas. Detta trots att de var mitt i arbetet med eleverna och var stressade.

Jag vill också tacka min handledare Inge Johansson för hans vänliga och tålmodiga vägledning under mitt skrivande. Hans kunskap har varit ovärderlig för mig!

Stockholm, maj 2006
Anneli Skaring

Innehåll

Abstract

Förord

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
3. Syfte	3
3.1 Frågeställningar	3
4. Den teoretiska bakgrunden	4
4.1 En historisk tillbakablick.....	4
4.2 Läroplanen.....	5
4.3 Skolans värdegrund	7
4.4 Skolans uppdrag	7
4.5 Föräldrarna	9
4.6 Rektors uppdrag.....	9
4.7 Grundskollärares uppdrag	10
4.8 Förskollärares uppdrag	11
4.9 Fritidspedagogens uppdrag.....	11
4.10 Individ och gruppprocesser.....	12
4.11 Ett grupporienterat arbetssätt.....	13
4.12 Bronfenbrenners utvecklings- ekologiska modell	14
5. Metod.....	18
5.1 Empirin.....	19
5.2 En kvalitativ metod.....	19
5.3 Validitet och reliabilitet.....	20
6. Etiska aspekter.....	21
7. Intervju.....	22
8. Enkätundersökningen – resultat.....	26
9. Slutdiskussion	31
9.1 Resultat i förhållande till syfte och frågeställning.....	32
9.2 Intervju – resultat.....	32
9.3 Enkätundersökningen, en tolkning utifrån Bronfenbrenners utvecklings- ekologiska modell.....	34
9.4 Föräldrarna	36
9.5 Arbetslaget.....	37
10. Sammanfattning av och reflexioner kring den empiriska undersökningen.....	38
10.1 Skolan beskriven från ett historiskt perspektiv	38
10.2 De olika yrkeskategoriernas kulturella bakgrund och deras roll i nutid.....	39
10.3 Rektor	39
10.4 Lärarna.....	39
10.5 Förskollärare.....	41

10.6 Fritidspedagogerna	42
10.7 Människors agerande i grupp	44
10.8 Ett grupporienterat arbetssätt utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell.....	45
10.9 Arbetslaget.....	45
Referenser	47
Enkätundersökning	49

1. Inledning

”Homo docens – den undervisande människan.” ”Människan drivs av en målsättning att åstadkomma en förändring hos en lärande, utvärdera denna förändring samt inta den lärandes perspektiv under processens gång.” (Marton & Booth, 2000.S. 213-214.)

Anledningen till att denna studie kallas för ”Homo docens – den undervisande människan” är att den har sin utgångspunkt i Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori. Han menar att människan lär i interaktion med sin miljö. Enligt Lpo94 så ska skolan samverka med föräldrar och ta hänsyn till elevernas bakgrund och kulturella arv. Föräldrarna samverkar med skolans olika yrkeskategorier för att skapa en miljö som ska ge barnen en positiv inlärningssituation.

Det är inte bara läraren som undervisar barnet, utan det sker i samverkan med fritidspedagoger, förskollärare, föräldrar och övriga barn och vuxna som befinner sig i barnens närmiljö – i dess microsystem. Därför bildar vi vuxna och barn en miljö för varandra där vi är undervisande människor; därav namnet på studien.

2. Bakgrund

Tre yrkeskategorier har det pedagogiska ansvaret för barns dag i skolan. Grundskollärarna har fokus på barns inläring. De har ett ansvar att barnen uppfyller de mål som står i Lpo94. Förskollärarna har ansvar för sexåringarnas skolförberedande verksamhet i förskoleklassen. 1998 fick förskolan en egen läroplan (Lpö98) som bygger på Lpo94. Den innehåller riktlinjer om vad förskoleklassens verksamhet bör innehålla. Den ställer inga krav på att sexåringarna ska ha uppnått vissa mål för att få börja i årskurs ett. Förskollärarna ansvarar för att barnen får en skolförberedande, pedagogisk verksamhet samt social träning. Fritidspedagogernas uppdrag är att främja för att barnen får en pedagogisk verksamhet efter lektionstid. Socialstyrelsen gav ut ett pedagogiskt program 1988 som innehåller riktlinjer som verksamheten skall förhålla sig till. I Lpo94 står också beskrivet vilka rekommenderade mål fritidspedagogerna har att uppfylla.

Före 1992 bedrevs de flesta sexårsverksamheterna på förskolorna, sedan flyttades verksamheten till grundskolan. Fritidspedagogerna arbetar numera mer eller mindre tätt ihop med grundskollärarna samt förskollärarna. Detta innebär att nya konstellationer av arbetslag har skapats. Detta ställer också andra krav på de olika yrkeskategorierna. Vi ska ha kunskap om varandras kompetenser och samarbeta över gränserna.

Grundskollärarna har ett försprång eftersom de redan har etablerat en egen kultur i skolans värld. De är vana att arbeta ensamma och fatta beslut själva. Förskollärare och fritidspedagoger har alltid arbetat i arbetslag och är vana att diskutera fram beslut.

Rektors ansvarsområde är stort. Hon eller han har ett stort administrativt ansvar, är personalansvarig samt är den person på skolan som har det övergripande pedagogiska ansvaret. Hon har ansvaret för att en lokal arbetsplan skrivs i samverkan med lärare och elever samt att målen i Lpo94 uppfylls. Hon ska också vara en länk mellan politikerna och de olika yrkeskategorierna i skolan.

Jag har arbetat som förskollärare i 24 år varav 6 år i skolan där jag är pedagogisk ansvarig för förskoleklassens verksamhet. Under många år som förskollärare fanns det ingen läroplan för de yngre åren att tillgå, den kom först 1998. Detta står beskrivet i denna studie. Vi hade istället ”arbetsplan för förskolan”. Detta var en serie skrifter som utarbetats av socialstyrelsen rörande verksamheter som ”samspel, samvaro, språk” ”invandrarbarn i förskolan” med mera.

Nu arbetar vi med styrdokumentet samlade i en gemensam läroplan och detta ska bereda väg till ett närmare samarbete. De tre yrkeskategorierna i skolan har olika utbildning och lägger vikt på olika slutresultat. Grundskollärarna på den teoretiska kunskapen, fritidspedagogerna på den sociala och skapande kunskapen och slutligen förskollärarna som arbetar med alla tre komponenterna.

Som förskollärare utgår jag ifrån mina värderingar och kunskaper rörande barnens utveckling och inläring. Det har varit utvecklande och lärorikt för mig att se på de frågor som kommer upp från två andra yrkeskategoriers perspektiv. I en kvalitativ studie som denna måste tolkningen av respondenternas svar vara så neutral som möjligt.

3. Syfte

Syftet med denna rapport är att ta reda vad de olika yrkeskategorierna anser och vet om varandras kompetenser. Hur vi kan mötas och ta del av varandras kunskaper. Hur kan vi samarbeta på bästa sätt för att uppfylla vårt uppdrag som står i Lpo94?

3.1 Frågeställningar

- Vad utmärker förskollärares, grundskollärares samt fritidspedagogers yrkesroller idag?
- Hur ser man på uppdraget i respektive yrkeskategori?

4. Den teoretiska bakgrunden

4.1 En historisk tillbakablick

Skolan ska ses som en samhällsföreteelse. Den speglar de politiska, ekonomiska och sociala villkor som råder i samhället. Skolan ska svara mot de specifika behov som samhället har.

Från början skolades pojkar i t ex klosterskolor eller katedralskolor. Den katolska kyrkan hade en stark ställning i det svenska samhället under medeltiden. Under 1600-talet bildades riddarakademier i Sverige. Adeln var mäktiga och tongivande i samhället. De ansåg att deras söner behövde en speciell utbildning som skilde dem från de s.k. ofrälse.

1862 fick Sverige de nya kommunallagarna och bondeklassen var de dominerande i riksdagen. Konjunkturerna var goda och bönderna ansåg att deras söner skulle ges en medborgerlig bildning. (Richardson, 1999).

Början till det moderna Sverige skapades under 1800-talet. Vi hade inte varit inblandade i något krig på många år och välfärden grundlades genom att landet industrialiserades. Befolkningsmängden ökade markant. 1842 kom stadgan om en allmän folkskola. Den innebar att det var staten som hade det yttersta ansvaret för alla medborgares uppfostran och undervisning. Staten skulle utbilda lärare på särskilda seminarier. Barnen hade inte skolplikt i egentlig mening utan de skulle förvärva de kunskaper som folkskolan förmedlade. 1872 utfärdades en normalplan och 1882 kom det en ny folkskolestadga. Detta innebar att två skolsystem var i bruk; ett statligt läroverk och en kommunal folkskola. Det var nu mycket viktigt för staten att förena dessa två system till ett integrerat skolsystem. Allt eftersom välfärden fortsatte att byggas upp och industrins tillväxt fortsatte i Sverige behövdes det mer arbetskraft. Flickorna behövde en högre undervisning och då främst yrkesutbildning. Under senare delen av 1800-talet grundades flera högre flickskolor på privata initiativ. Först på 1870-talet började staten att finansiera dem. (Richardson, 1999).

1948 skedde en sammanslagning av de olika skolorna som var åldershomogena till en enda gemensam skola som kallades för enhetsskolan. 1962 lades ett förslag fram i riksdagen att en ny obligatorisk skola skulle införas i Sverige. Den kom att kallas för grundskolan. Den nioåriga grundskolan delades upp i tre stadier; låg-, mellan- och högstadiet. 1970 delades skolan upp i grundskolan, gymnasieskolan samt den kommunala vuxenutbildningen. (Richardson, 1999).

1992 förflyttades sexårsverksamheten från förskolan till grundskolan. Före 1992 bedrevs sexårsverksamheten ute på förskolorna med varierande resultat. En av orsakerna till att sexårsverksamheten förflyttades till skolans värld var att den skulle tillföra skolan ett nytt arbetssätt. Vi ska mötas och ta del av varandras kunskaper. De tre yrkeskategorierna förskollärare, grundskollärare samt fritidspedagoger ska utgöra en helhet med ett samlat ansvar för barnen. I och med att förskolan fick en egen läroplan (Lpfö98) går all sexårsverksamhet under beteckningen förskoleklass. Förskoleklassen har haft många namn som t ex sexårsverksamhet, 0-klass eller skolförberedande verksamhet. I och med att Lpfö98

utvecklades så ges barnen möjlighet att få en likvärdig verksamhet som grundskolebarnen. All verksamhet i förskoleklassen ska gynna barnens lärande utifrån förskolepedagogiken. Detta gör att förskoleklassen skapar en egen skolform i grundskolan.

Verksamheten är inte obligatorisk, men de flesta föräldrar väljer att sätta sina barn i förskoleklass. Kommunerna har däremot lagstadgad skyldighet att tillhandahålla alla sexåringar 525 timmars pedagogisk verksamhet per år till dem som så önskar.

Förskoleklassen kom till en redan etablerad kultur där lärarnas syn på inläring var tongivande. Grundskolläraernas kultur var redan etablerad och deras uppdrag och kunskaper var tydliga i samhället. Förskolläraernas kultur har haft sin plats där deltagandet har varit och är frivilligt. De har alltid arbetat med de allra yngsta barnen och har också haft som sitt uppdrag att tillhandahålla föräldrarna service. Fritidspedagogernas uppdrag har varit att komplettera hemmet; att ge barnen en meningsfull sysselsättning efter skoltid. Nu att vara ett komplement till skolan. Detta innebär att de tre yrkeskategorierna har fått en vitt skild status i samhället.

4.2 Läroplanen

”Den genom samhällets försorg bedriva undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva dess färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.” (Skollagen 1§).

Den första läroplanen skapades redan i det gamla Grekland. Det var ingen nedskriven läroplan utan den förmedlades muntligt. Den innehöll Isokrates, Platons och Aristoteles reflektioner om människan, livet och samhället. I den beskrevs också vad som faktiskt gjordes i skolan. Denna antika läroplan har bildat grunden för alla läroplaner i det moderna västerlandet.

Det är regering och riksdag som har det yttersta ansvaret och bestämmanderätt för fastställandet av läroplanens mål och regler. Kommunerna har idag fått tagit över delar av ansvaret för regelsystemet. Läroplanen speglar den rådande samhällsutvecklingen och samhällets kulturarv. (Arfwedson & Arfwedson, 2002).

1940 års skolutredning diskuterade om sexåringarna skulle börja skolan. Redan då fanns tanken att det skulle finnas en nära samverkan mellan förskola och skola. Skolutredningen efterlyste en smidigare övergång mellan de två verksamheterna. Utredningskommittén diskuterade också en skolplikt som också skulle innefatta sexåringarna. Detta är en diskussion som fortfarande pågår. (Utbildningsdepartementet, 1997).

1970 gjordes en utredning som innebar att det diskuterades hur skolan skulle arbeta för att ta ett mer samlat ansvar för elevernas hela skoldag. Skolans uppdrag kom att utökas till att ansvara för undervisningen samt att ge eleverna en social träning efter lektionstid. Som motiv gavs att flertalet av föräldrarna arbetade utanför hemmet samt att barnen behövdes aktiveras under håltimmar etc. (Utbildningsdepartementet, 1997).

1980 kom en läroplan för grundskolan, (Lgr80). Denna består av två delar; en allmän där mål och riktlinjer, timplaner, föreskrifter för timplaner samt kursplaner beskrivs samt en del med kommentarmaterial där metoder för problem och svårigheter som kan uppstå i skolorna diskuteras. Den sistnämnda delen förnyades ständigt. Under ”mål och riktlinjer” beskrivs en grund för skolstyrelser, rektorsområden, arbetsenheter samt klassråd. I ”mål och huvudmoment” redogörs för innehållet i de olika ämnena. I ”timplaner och föreskrifter” beskrivs hur många timmar som ska ingå i de olika årskurserna som eleverna ingår i. Lgr80 beskriver en demokratisk människosyn samt att alla har rätt till en likvärdig utbildning. Eleverna ska själva söka kunskap samt lära sig att ta ansvar. Detta ska i sin tur leda till ett demokratiskt synsätt. Skolan ska arbeta för att det bildas ett samarbete mellan skola och föräldrar genom att vara ett stöd i uppfostran av barnen. Lgr80 redogör inte för någon läroplan för sexåringar utan den beskriver att en samverkan ska ske mellan förskola och skola så att barnens övergång mellan de olika verksamheterna blir så mjuk som möjligt. Hur fritidsverksamheten ska utformas nämns inte i läroplanen. (Liber, 1980).

1994 kom den nya läroplan som beskriver de mål och riktlinjer som ska gälla i svenska skolor och friskolor. Den heter läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo94) och den omfattar den obligatoriska skolan, förskoleklassen samt fritidshemmet. 1998 fick förskolan sin första egna läroplan; (Lpfö98). Där beskrivs vilka mål och riktlinjer som rekommenderas ska uppnås i förskola och förskoleklass. Dessa är bindande, man kan inte själv välja om man ska följa den. Den lämnar däremot utrymme för val av metoder. Det är fritt till varje pedagog att tolka dessa mål och riktlinjer och det innebär att varje skola blir unik. Det är dock rektors ansvar att se till att mål och riktlinjer tolkas så att eleverna får en gedigen och en pedagogisk undervisning. (Linderoth, 1998).

Det finns både skillnader och likheter mellan Lgr80 och Lpo94. Skillnaden är att Lgr80 var mer omfattande och innehöll *mål och riktlinjer för skolans verksamhet gällande kursplaner och timplaner*. Lpo94 innehåller *mål och riktlinjer*. Den är mer inriktad på *resultat*. Lpo94 framför tydligt hur ansvarsfördelningen för de olika yrkeskategorierna skall se ut rörande skolans arbete. Lpo94 utarbetades med utgångspunkt i den nya forskningen om barns lärande. Den nya synen på kunskap presenteras enligt följande: Kunskap och inlärning beskrivs i tre steg.

1. Att införliva kunskaperna.
2. Att förstå kunskaperna.
3. Individens samspel med omgivningen. (Skolverket, 1998).

1996 presenterade regeringen ett förslag till en ny läroplan (Lpofö98) för barn mellan sex till sexton år. Regeringen ansåg genom att integrera förskola, skola samt skolbarnomsorg skulle grundskolans första år förbättras. För att detta skulle kunna genomföras skapades ett nytt måldokument som skulle ge förutsättningar för att skapa en helhet utifrån Lgr80 i skolans pedagogiska verksamhet. Eleven skall mötas utifrån sin individuella utvecklingsnivå och stimuleras att söka kunskap utifrån denna. I måldokumentet beskrivs också hur de olika yrkeskategorierna ska komplettera varandra och hjälpas åt att höja kvaliteten på elevernas hela skoldag. Detta innebär att det ställs pedagogiska krav på hur även fritidsverksamheten ska utformas för att vara en del i den övriga verksamheten på skolan. För att detta skulle kunna ske fodras det att samtliga arbetar i arbetslag. (Utbildningsdepartementet, 1997).

Anledningen till att en ny läroplan skrevs var att det har skett en så snabb samhällsutveckling att den gamla blev omodern. Det faktum att förskoleklassen numera ingår i skolväsendet innebär att förskolepedagogiken ska utveckla skolan. Det har skapats en ny helhetssyn på barnet. Barnet lever mitt i samhället med all påverkan som sker ifrån olika håll. Detta innebär att barnet måste kunna känna igen sig i skolans verksamhet. Det måste också ges möjlighet till att kunna skapa sig strategier för att kunna tackla nya situationer som det kommer att ställas inför. (Linderoth, 1998).

Läroplanen kan inte användas som ett facit där det står hur man ska lära ut, utan den anger vad målen är och vilka resultat staten förväntar sig. (Carlgren & Marton, 2001).

4.3 Skolans värdegrund

All undervisning som sker i skolan ska ske utifrån en demokratisk grund. En av skolans viktigaste uppgift är att förmedla och förankra de värderingar som vårt samhälle är uppbyggt på. Den etik som vi förmedlar har sin grund i en kristen värdering. Vi ska inte kränka andra människor, känna solidaritet med utsatta samt verka för jämställdhet mellan män och kvinnor. Undervisningen ska vara allsidig och vara anpassad till varje enskilds elevs förutsättningar. Den ska också vara likvärdig var man än befinner sig i landet. Undervisningen i skolan ska utveckla elevernas förmåga att kunna ta ett personligt ansvar. Detta sker genom att eleven får utöva ett visst inflytande samt ta ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö. (Lpo94).

Eleven ska bli medveten om sitt sätt att arbeta samt vara kompetent att själv kunna avgöra vad och på vilket sätt som den ska lära sig. I varje arbetspass ska eleven kunna göra medvetna val och ta ansvar för sitt eget lärande. Eleven måste också göras medveten om att den lär för sin egen skull; att kunskapen kommer till nytta i framtiden. Eleven ska bli sedd och uppskattad för vad den gör och lära sig att samarbeta med andra. (Järbur, 1995).

4.4 Skolans uppdrag

Barn lär inte på bestämda tider, utan deras inläring sker hela tiden. Ett av skolans uppdrag är att främja bra lärandesituationer. Alla barn skapar sina egna strategier för inläring, därför måste olika lärandesituationer skapas för olika barn. Eftersom barn även lär i hemmet är det mycket viktigt att skolan samverkar med föräldrarna. Detta gör att skolan kan ta del av barnets erfarenheter och intressen. Genom våra värderingar överför vi vårt kulturarv till eleverna. Våra värderingar och traditioner styr vår vardag. Ansvar för barnets uppfostran är föräldrarnas, men skolan ska finnas där som ett stöd. Det innebär att det måste skapas ett ömsesidigt förtroende mellan skolan och hem. Detta kan ske genom dialog och möten. Detta ska skolan ansvara för. (Linderoth, 1998).

All verksamhet och undervisning i skolan skall ske utifrån en demokratisk grund. Idag skall elevernas stimuleras till att skaffa sig kunskap genom en medforskande personalgrupp samt genom ett samarbete med hemmet. Ett sätt att stimulera eleverna är att låta dem söka och befästa kunskap genom ett aktivt skapande och lek.

Att vara elev i en skola innebär inte bara att inhämta teoretisk kunskap. Som tidigare nämndes vilar all verksamhet på en demokratisk grund. Detta innebär att barnen skall aktivt få lära sig att respektera varandra, utveckla en samhörighet samt att känna solidaritet och ansvar för alla människor i samhället. Lärarens och fritidspedagogens roll i detta sammanhang är att klargöra och diskutera med eleverna värdegrunden i det svenska samhället; ett aktivt sökande efter kunskap. (Läraryrket, 2002).

Fyra perspektiv som skolans undervisning skall ha som grund.

1. *Det historiska perspektivet* skapas genom att eleverna undervisas i att det är många händelser som ligger till grund för det som händer idag.
2. *Miljöperspektivet* kan vi ge till eleverna genom att vara ett gott föredöme och undervisa i olika miljö och naturfrågor.
3. *Det internationella perspektivet* är hela kollegiala erfarenheter från andra länder och kulturer som ska förmedlas till eleverna.
4. *Det etiska perspektivet* finns med i dagens alla händelser. (Linderoth, 1998).

Leken har skrivits in i läroplanen. Leken har alltid haft en stor betydelse i förskolepedagogiken. I leken bearbetar barnen sin vardag samt förbereder sig för kommande situationer. I leken kan läraren skapa situationer som får eleverna att tänka och reflektera i alla kärnämnen som skriva, läsa och räkna. Leken är mycket viktig för ett barns utveckling.

Eftersom ett av skolans uppdrag är att förbereda barnet för dess kommande uppgifter i samhället måste eleverna få tillgång till de *kunskaper* som det behöver. De kunskaper som pedagogerna är ålagda att ge eleven återfinns i kursplanerna. För att kunna ge barnet tillfälle till lek och tillfällen till att förvärva kunskap behövs det en väl genomtänkt pedagogisk miljö; ett pedagogiskt rum. Alla föremål i ett rum ska finnas där för barnens skull samt sitta i barnens synfält. Föremålen ska ge barnen tillfällen att röra vid, arbeta med samt lära av. De ska också locka barnen till att utforska. (Linderoth, 1998).

Arbetslaget består av en grundskollärare, en förskollärare samt en eller flera fritidspedagoger. Alla har en gedigen utbildning och kompetens. Tillsammans kan de se det hela barnet och bildar ett brett spektrum av kunskaper med de olika erfarenheterna som de har. Lpo94 betonar att det är viktigt att de olika yrkeskategorierna skall ingå i arbetslaget. Eva Linderoth (1998) beskriver de krav som ska uppfyllas för att det ska få kallas ett arbetslag:

- Att man har gemensamma mål.
 - Att man planerar och utvärderar verksamheten gemensamt.
 - Att man har ansvar för gemensamma barns utveckling och välmående.
 - Att man arbetar i barngrupp tillsammans.
 - Att man har ömsesidig respekt för varandras arbete och kompetens.
 - Att man har gemensam tid för fortbildning och reflektion.
- (Linderoth, 1998. S. 32-33).

Varje yrkeskategori ska ges möjlighet att få tillföra sin speciella kunskap till barngruppen och respekteras för sina kunskaper. För att detta ska kunna ske fördras det att arbetsmiljön är trygg. Det gör att man kan diskutera och reflektera tillsammans över barnen. De tre yrkeskategorierna har sina speciella kunskaper, men i arbetslaget ska alla behandlas lika. Det ska vara ett ömsesidigt givande och tagande. För att kunna närma oss varandra

behövs det att vi reflekterar över vad vår speciella yrkeskompetens innebär samt över hur vi ska kunna närma oss varandra.

4.5 Föräldrarna

För att föräldrarna ska kunna ha ett medinflytande i skolan är det samtliga yrkeskategoriers skyldighet att tydligt delge dem de mål och riktlinjer skolan har. Eftersom det är grundskollärarna, förskollärarna samt fritidspedagogerna som har den dagliga kontakten med föräldrarna så faller det sig naturligt att det största ansvaret är deras. Detta sker genom föräldramöten, utvecklingssamtal och den dagliga kontakten som uppstår när barnet hämtas och lämnas på skolan. Skolan ska som helhet stå för en vision som är känd av både elever och föräldrar. Vårt uppdrag är också att stödja föräldrarna i deras fostran av sina barn samt att vara ett komplement till hemmet. Den sociala fostran som utövas varje dag i skolan utgör detta komplement. Det kan vara allt från kamratrelationer, bordsskick samt att förmedla våra svenska seder och bruk, etc. Föräldrarna kan också behöva stöd om de känner att de inte räcker till i sin fostran när det gäller sina barn. Föräldrars engagemang behövs och är viktig för barnets arbete i skolan. (Skolverket, 1999).

4.6 Rektors uppdrag

Rektorerna är en länk mellan politikerna, stadsdelsnämnden och de olika yrkeskategorierna i skolan. De ska förmedla politikernas och stadsdelsnämndens visioner och beslut till personalen och även förmedla skolans arbetssätt och synsätt till stadsdelsnämnden och politikerna. Hur rektorerna uppfattar sitt uppdrag beror mycket på vilken styrning och stöd de får ifrån ovan nämnda. Vidare har de ansvar för den ekonomiska driften på skolan. De har också det yttersta pedagogiska ansvaret för verksamheten; de är en pedagogisk ledare och chef för övriga pedagoger på skolan. De har ett ansvar för att verksamheten uppnår de nationella målen. Rektorerna har alltså ansvar för skolans resultat. (Skolverket, 1999). Detta kan innebära att om rektorerna inte ser till att dessa följs t ex på grund av konflikter i arbetslagen så leder detta till hinder för att skolutveckling sker. (Wahlström, 2001).

Rektorernas främsta uppdrag är ansvar mot deras överordnade dvs. politikerna i kommunen samt administration och ledning av personalen på skolan. Alla rektorer tolkar sitt uppdrag efter sina personliga uppfattningar om detta; vad ska prioriteras? Vilka ställningstaganden tas? (Skolverket, 1999).

Viktigt är att rektorerna är solidariska med de nationellt fastställda målen samt sträva efter att nå dem. De ska också verka för att upprätthålla och utveckla de olika yrkenas värden, speciella kunskaper samt kompetens. Detta kan ske genom att se till att personal med adekvat utbildning anställs, att de anställda får återkommande fortbildning samt att de ges tillfälle till reflektion och utvärdering i arbetslaget. Ett av rektorernas ansvarsområden är också att se till att den fysiska och den psykiska arbetsmiljön fungerar tillfredsställande.

En framgångsrik skolledare kan beskrivas som en människa som kan hantera de resurser som erbjuds samt har kompetens att genomföra förvaltningens skolutvecklingsidéer.

Rektor ska också ha erfarenhet av hur skolvardagen ser ut för elever och personal, detta innebär att hon eller han bör delta i verksamheterna regelbundet. De ska ha en vision om hur framtiden ska se ut; vad som kan vidareutvecklas och förbättras. Rektor ska också vara en jämbördig kollega som respekterar och stödjer de olika yrkeskategorierna i skolan. Slutligen ska rektor vara tillgänglig för både personal, elever och föräldrar. (Persson, 2003).

Det är rektors ansvar att se till att målen i läroplanen uppfylls och att dessa mål görs levande i arbetslagets verklighet. (Jonsson, 2001).

4.7 Grundskollärarens uppdrag

I skolans styrdokument, i läroplan och lagar formuleras lärarens uppdrag och ifrån dessa ska läraren utgå i sin yrkesutövning. Hon eller han ansvarar för elevernas utbildning och fostran. Läraren ska sätta eleven och dess lärande i centrum genom att vägleda honom eller henne till kunskap. I mötet mellan lärare och elev skall eleven ses som en enskild individ samt som en del i ett kollektiv.

Lärarens främsta ansvar är att främja elevens kunskapsstillväxt; hon eller han ska veta vad eleven lär samt för vad eleven lär. Eleven har också rätt till att ha ett personligt inflytande på sina studier och skall respekteras för dess person och kulturella bakgrund. Som ansvarig lärare har man ett personligt ansvar att se till att ingen elev kränks eller blir diskriminerad.

I uppdraget ingår också att upprätthålla en tät och förtroendefull kontakt med elevens vårdnadshavare. Detta sker bl.a. genom ett utvecklingssamtal per termin. I de yrkesetiska principerna ingår tystnadsplikten; det är inte tillåtet att föra information vidare som inte är absolut nödvändigt för elevens bästa. (Lärarnas riksförbund, 1999).

Läraren ska utforma, planera och sköta en verksamhet där eleverna ska delta i olika aktiviteter. De ska organisera och leda elevernas aktiviteter. De har också krav på sig att eleverna ska ha uppnått vissa mål för att få flyttas upp en klass.

Lärarens uppdrag har förändrats med tiden. Klasserna har blivit större, samhället har förändrats och en ny läroplan har tillkommit. För inte så många år sedan sågs läraren som ”den person som har kunskapen”. Lärarens roll var en kunskapsförmedlars och eleverna skulle ”ta in kunskap”. Idag ses inläring som konstruktivistisk; varje elev skapar sin egen kunskap. Läraren vara en medforskare i elevernas strävan efter att få och tillgodogöra sig kunskap. Läraren ska förmedla olika sätt att söka kunskap, vilka metoder som ska användas kan vara olika för olika elever eftersom de tolkar fakta efter sina egna personliga erfarenheter av omvärlden. Förväntningarna på läraren är fortfarande att hon ska besitta gedigna kunskaper i de ämnen som ska läras ut. Lärararbetet har två sidor; skolans uppdrag ska förverkligas genom att kunskap ska förmedlas till eleverna samt att ge eleverna tillhörighet i en social gemenskap. (Carlgren & Marton, 2001).

Arfwedson & Arfwedson (2002) beskriver att en lärares kunskaper måste synkroniseras med de elever som ingår i undervisningen varje dag. En lärares kunskap ska omfatta en skolkunskap på flera nivåer; hon ska känna till förutsättningar som skolan har samt

skolsystemet i allmänhet. Läraren ska ha en innehållskunskap på flera nivåer. Hon ska känna till ämnets historia samt nutidens rön. I teoretiska och metodiska kunskaper ska läraren knyta an till ämnets innehåll samt skolans nu situation. En lärare måste ha en självkännedom; ha kunskap om att kunna bedöma sin egen person i verksamheten och eventuellt omvärdera sina värderingar.

4.8 Förskollärarens uppdrag

Yrket uppstod under 1800-talet då det var förbjudet för en gift kvinna att arbeta. Kvinnans roll och arbete i samhället under denna tidsepok var att föda och fostra barn. Mannen skulle arbeta och försörja familjen. Det fanns dock ogifta kvinnor med barn som var tvungna att arbeta och därmed hade ett behov av barntillsyn. I början lämnades barnen att klara sig själva, men så småningom ansåg de styrande i samhället att det fanns ett behov av organiserad barntillsyn. De första barnkrubborna bildades och de som fick ansvaret att förestå dessa var ogifta kvinnor ur borgarklassen som fick titeln ”barntädgårdsledarinnor”. Hon skulle se sitt arbete som ett kall och vara en förebild för barnen. 1977 knöts förskolläraryrket till högskolan och den omfattar sex terminer. (Kihlström, 1998).

En av förskollärarens arbetsuppgifter har under alla år varit att ge service till barnens föräldrar. De ska tryggt kunna lämna sina barn i förskolans vård och veta att barnen får den omvårdnad de behöver. Det sker en omfattande pedagogisk verksamhet på förskolorna, men den främsta anledningen till att barnen lämnas på förskolan är att föräldrarna behöver omsorg till sina barn när de förvärvsarbetar.

I en förskollärares arbetsuppgifter ingår att se det ”hela barnet”. Med det menas att man ska ta hand om barnen, de ska må bra och trivas. Man ska också utveckla barnens sociala förmågor, att bli medvetna om sig själv och omvärlden. Slutligen ska barnen lära sig. I förskolebarnens värld är leken mycket viktig; där bearbetar barnen sina upplevelser och lär. All inlärning som sker blir till genom att förskolläraren är lyhörd för barnen. Barn och vuxna samarbetar; för en dialog. Detta kallas för dialogpedagogik. Inlärning sker genom att barnen får genomföra någon aktivitet och inom ramen för denna utveckla kunskap. Det som förskolebarnen ska lära sig är att utveckla olika begrepp såsom namn på olika djur, bokstäver, siffror etc. Barnen ska också lära sig att utveckla en förståelse för sin omvärld t ex genom att gå ut och titta på naturen. Genom att ge barnen tillfälle att prata och diskutera, läsa högt för dem etc. utvecklas deras språkliga medvetenhet. Slutligen ska barnens tankeutveckling stimuleras genom att t ex ge dem olika problem att tänka ut en lösning till. Genom att barnen får lära sig innehållet i olika aktiviteter utvecklar de kunskap och förståelse. (Kihlström, 1998).

4.9 Fritidspedagogens uppdrag

Även fritidshemmen har sina rötter i de arbetsstugor som kom i Sverige i slutet av 1800-talet. Barnen skulle fostras samt läras vissa enkla hantverk. På 1940-talet tog de flesta kommunerna över det finansiella ansvaret från privata intressen och döpte om arbetsstugorna till eftermiddagshem. Nu skulle barnen ägna sig åt läxläsning och vila. Omkring

1960 började man kalla dem för fritidshem och den första fritidspedagogutbildningen startade 1965. Under årens lopp har fritidshemmens uppgift varierat. Från att ha varit ett komplement till hemmen har fritidsverksamheten övergått till att vara en del av skolbarnomsorgen. Omsorg ska förenas med att ge barnen en meningsfull fritid samt vara ett stöd i deras utveckling. Detta finns numera formulerat i skollagen. (Skolverket, 1999).

I ett fritidshem som numera för det mesta är integrerat med den obligatoriska skolan ska en pedagogisk gruppverksamhet för barn upp till 12 år erbjudas. Det centrala i fritidspedagogens uppdrag är att den pedagogiska verksamheten ska ske genom att barnen får samverka i grupp. Det ska finnas en balans mellan barnets behov och gruppens behov. I fritidsverksamheten ska barnen få prova på olika skapande aktiviteter som t ex bild och drama. De ska ges tillfälle till att idrotta samt lära känna sin närmiljö. Verksamheten ska också bedrivas i nära samarbete med barnens föräldrar. Det är fritidspedagogens uppgift att skapa tillfällena så att ett förtroendefullt förhållande med föräldrarna skapas. All fritidsverksamhet är frivillig, utan närvaroplikt för barnen. (Skolverket, 1999).

4.10 Individen och grupprocesser

Vi människor är grupp människor, det är få saker som vi gör som inte är påverkade av andra eller är avsedda att påverka andra. Vilken grupp vi väljer beror på våra behov och mål och ju bättre gruppen fungerar desto bättre kvalitet får vi våra liv. Det är viktigt för vår hälsa att vi ingår i en eller flera fungerande grupper. Vi människor har alltid samlats i grupper av olika skäl och för att den ska fortsätta att fungera så måste det finnas en anledning till att fortsätta att träffas. En grupp med gemensamma mål skapar en gruppidentitet. Effektiviteten i gruppen beror på vilka kunskaper människorna har om vad som händer i gruppen samt förmågan att hantera händelserna. För att skapa en bra grupp känsla förutsätts att varje människa känner sig trygg i gruppen. Annars skapas det lätt konflikter och inre spänningar.

Två saker förenar människor. Den första är våra behov som t ex bekräftelse, skydd, tröst. Det andra är mål som skapar en gemensam strävan. Man gör något tillsammans på sin fritid, i en arbetsgrupp eller i en skolklass. En grupp ska räknas som en helhet. Om samspelet i en grupp inte fungerar, beror det inte på en enskild individ utan det är hela gruppens interaktion som ska studeras. För att de olika målen ska kunna uppfyllas måste det ske en anpassning så att en gruppidentitet uppstår; en ”vi känsla”. Målen för gruppen beror på de gemensamma värderingar som finns i gruppen. I en grupp finns det alltid uttalade eller outtalade regler som gör att medlemmarna får olika roller som innebär att beteendemönstren hos de enskilda individerna blir förutsägbara. Detta gör att samspelet i gruppen fungerar smidigt. Dessa roller är inte jämlika utan de är knutna till olika positioner. De skiljer sig i åt i fråga om makt, prestige och status. Detta innebär att det blir en ojämn fördelning av status och makt. (Nilsson, 1993).

Det är viktigt att positionerna i gruppen fördelas så att arbetet fungerar smidigt. Alla människor som ingår i olika grupper vill trivas, få bekräftelse, vara effektiva, möta utmaningar och utvecklas. För att det ska ske födras det en kompetent ledare. Det födras både teoretiska kunskaper, en personlig erfarenhet samt en förmåga att regelbundet kunna reflektera över arbetet. Ledaren måste vara en *reflekterande praktiker*” (Nilsson, 1993. S. 6).

Vidare ska man som ledare ha kunskaper om gruppprocesser; vad som sker i gruppen och vilka konsekvenser de enskilda individernas handlingar ger. Man ska ha kunskaper om gruppens struktur; hur den är uppbyggd samt individernas roller och inflytande. Tillammans skapar gruppprocesser och gruppstruktur en gruppkultur. Det specifika sätt som gruppen handlar på och hur den är samt gruppmedlemmarnas kunskaper och maktfördelning. (Nilsson, 1993).

Vi är samhällsvarelser med ett språk som gör att vi kan meddela oss med varandra. Som samhällsmedlem är vi alla unika. Vi har personliga erfarenheter, en identitet och personliga mål. När vi försöker att förstå, tolkar vi verkligheten på vårt eget unika sätt och gör ett urval av olika saker som vi uppfattar. (Jonsson, 2001).

Detta kan vara en positiv kraft för gruppen men det får konsekvenser när man ska studera människor i grupp. Vi vet vad som kommer att ske när gruppen strålar samman men inte hur och när det sker. I en grupp skapas det ett ömsesidigt beroende som kan vara både negativt och positivt. Vi kan vara i ett arbetslag därför att vi har tvingats att börja arbeta där eller därför att vi har valt det. (Nilsson, 1993).

Vi bildar våra värderingar tidigt i livet och de utgör en grund för våra uppfattningar i olika situationer samt ger upphov till mina attityder. De värderingar som är viktiga för individen styr dess handlande. Det kan vara frågan om vilken gruppgemenskap som individen värderar främst, t ex familjen, idrottsklubben eller arbetet. (Jonsson, 2001).

Som det tidigare har beskrivits ingår man i olika sorts grupper. Ingår man i en formell grupp så är det inte främst pga. ett socialt behov utan gruppen har en tydlig koppling till mål och uppgift. Exempel på en sådan grupp kan vara en arbetsgrupp eller en skolklass. Vidare ingår de flesta av oss i en primärgrupp. Med det menas att man har likvärdiga ideal och känner en samhörighet med övriga medlemmar. Hit räknas familjen och vänskapskretsen. I referensgruppen tillhör man gruppen eller vill tillhöra den. Man har skapat sig en idealbild av vad som innebär status i ens liv, den grupp som man använder som referensram när man jämför sig med den. (Nilsson, 1993).

4.11 Ett grupporienterat arbetssätt

I detta sätt att arbeta utgår man och räknar med arbetsgruppens kompetens och de ska använda sitt kunnande för att lösa de eventuella problem som kan uppstå. Gruppen har givna mål och ramar och fattar sina egna beslut. På den enskilda personen ställer detta krav på att denna ska vara kompetent att samarbeta samt kan ta egna initiativ. Den egna arbetsinsatsen ska relateras till helheten. Man måste ha förmågan att kunna förstå sin egen och andras roll i sammanhanget. För att detta arbetssätt ska fungera förutsätter också att man har tydliga mål och riktlinjer att arbeta utifrån samt att tillfälle ges till reflektion och diskussion. (Jonsson, 2001).

Varje människa har omedvetna inbyggda mentala modeller som påverkar oss när vi befinner oss i svåra situationer. De existerar i två modeller; vi har våra egna värderingar som styr våra liv, *förfäktad teori*. Alla människor har dessutom givna regler som vi använder, detta kallas för en *handlingsteori*. Konsekvensen av detta blir att vi kan säga att något är viktigt för oss men att vi handlar på ett sätt som inte överensstämmer med det

som vi anser är viktigt. Det blir ett glapp mellan vad vi säger och vad vi gör. (Jonsson, 2001).

Hur vi upplever klimatet i arbetsgruppen påverkar gruppens effektivitet. Vi är beroende av varandras kunskaper och erfarenheter för att arbetet ska fungera så bra som möjligt. Samhället ställer krav på oss att vi ska kunna samarbeta i grupp. Utbildning, kön och ålder samt våra personliga erfarenheter och livssituation bildar en grund för våra värderingar, tankar, känslor och föreställningar. Är det för stora skillnader i arbetslaget kommer det att påverka vår verklighetsuppfattning samt andra människors uppfattning av oss. Varje grupp bildar sin egen gruppidentitet. Denna gruppidentitet påverkas i sin tur av den anda som råder på arbetsplatsen. För att fungera bra i en grupp fodras det att medlemmarna ständigt reflekterar över arbetssätt och utvecklar sin förmåga att lösa konflikter. För att det ska finnas förutsättningar för en arbetsgrupp fodras det att medlemmarna har ett eller flera gemensamma mål som ska genomföras. Att samtliga medlemmar i gruppen behövs för att uppgiften ska kunna genomföras samt att man kan prata med varandra så att uppgiften kan genomföras. (Jonsson, 2001).

Gruppen etablerar också ett normsystem, dessa normer kan vara både uttalade och outtalade. För ett nytt arbetslag brukar det ta tid att utveckla dessa och normerna utvecklas allt eftersom medlemmarna i gruppen lär känna varandra. Vi har alla ett behov av att känna en tillhörighet, ha en viss kontroll över vår arbetssituation samt att känna en gemenskap med våra kollegor. Alla har inte samma behov utan det uppstår en arena av olika behov. En kollega känner ett större behov av att känna en tillhörighet i gruppen, den andra vill ha en större kontroll över arbetssituationen osv. Vi kommunicerar med varandra på olika sätt som symboliskt vilken är en passiv kommunikation som är lätt att missförstå. Här kan frisyr, klädstil etc. ges som exempel. Vidare pratar vi med varandra; vi kommunicerar verbalt. Vi använder också vårt kroppsspråk när vi kommunicerar med varandra som t ex med miner, gester, blickar etc. Människans kroppsspråk är kulturellt betingat. Om kroppsspråk och det verbala språket inte stämmer överens skapar det förvirring hos övriga människor. (Jonsson, 2001).

Förr eller senare uppstår det konflikter i ett arbetslag. Den ena typen av konflikt som kan uppstå är en uppgiftsorienterad konflikt. Detta innebär att vi är oense om hur en arbetsuppgift ska genomföras. Det kan vara en oenighet val av metodik samt mål. Detta kan ha sin grund i våra olika uppfattningar; tolkningar eller att vi har uppfattat information olika. För att kunna lösa dessa konflikter fodras det att vi försöker lyssna och förstå varandra samt att vi visar hänsyn till varandras olikheter. Genom dialog och reflektion tillsammans kan vi konstruera en konstruktiv lösning av problemet. Vi måste helt enkelt ta reda på hur den andra personen tänker. (Jonsson, 2001).

4.12 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell

Utgångspunkten för denna teori är att all utveckling sker genom interaktion, ett samspel eller en interaktion mellan människan och dess miljö. Det viktigaste är att studera människans egen upplevelse av en speciell situation; det fenomenologiska perspektivet. Det är de aspekter av miljön som mest påverkar individens utveckling som har en betydelse. Människans fysiska miljö har ingen stor betydelse. Hela utvecklingsförloppet är en produkt av ett samspel mellan människan och olika faktorer som påverkar i dess

speciella miljö. Det är inte bara miljön som påverkar människan, utan människan påverkar också miljön. (Andersson, 1986, Bronfenbrenner, 1979).

Bronfenbrenner beskriver en människas miljö i ett systemperspektiv. Miljön är flera olika system som påverkar individen. Närmiljön kallar han för ett *mikrosystem*, (settings). I denna miljö finner man familjen, förskolepersonal, lärare och arbetslaget etc. Dessa olika komponenter bildar var och för sig olika mikrosystem som påverkar varandra och hur samspelet fungerar mellan dessa påverkar människans utveckling. Som ett exempel nämner Andersson (1986) ett barns skolprestationer. Dessa är inte enbart beroende av vad barnet presterar i skolan utan hemmiljön har en stor betydelse.

Dessa relationer mellan olika närsystem kallas för *mesosystem*. Ju äldre man blir desto fler närsystem ingår man i. Vi påverkas av vilka aktiviteter som sker i dessa system. Andra faktorer som föräldrarnas yrken, det ekonomiska läget i hemkommunen påverkar barnet indirekt och de bildar ett system som kallas för *exosystemet*. Vi närvarar inte personligen i exosystemet, men de påverkar oss i allra högsta grad. I detta system formas de lagar som råder i samhället och som är utformade av politiker. I exosystemet beskrivs de mer övergripande målen i samhället. Här beskrivs de politiska värderingarna, den rådande ekonomiska situationen i samhället samt vilka kulturella värderingar som gäller. Dvs. den övergripande samhällsnivån. De lagar som utformas här har en stor betydelse för hur de övriga nivåerna utformas och det har som följd att de har en stor betydelse för hur människan mår och hur den utvecklas. (Bronfenbrenner, 1979).

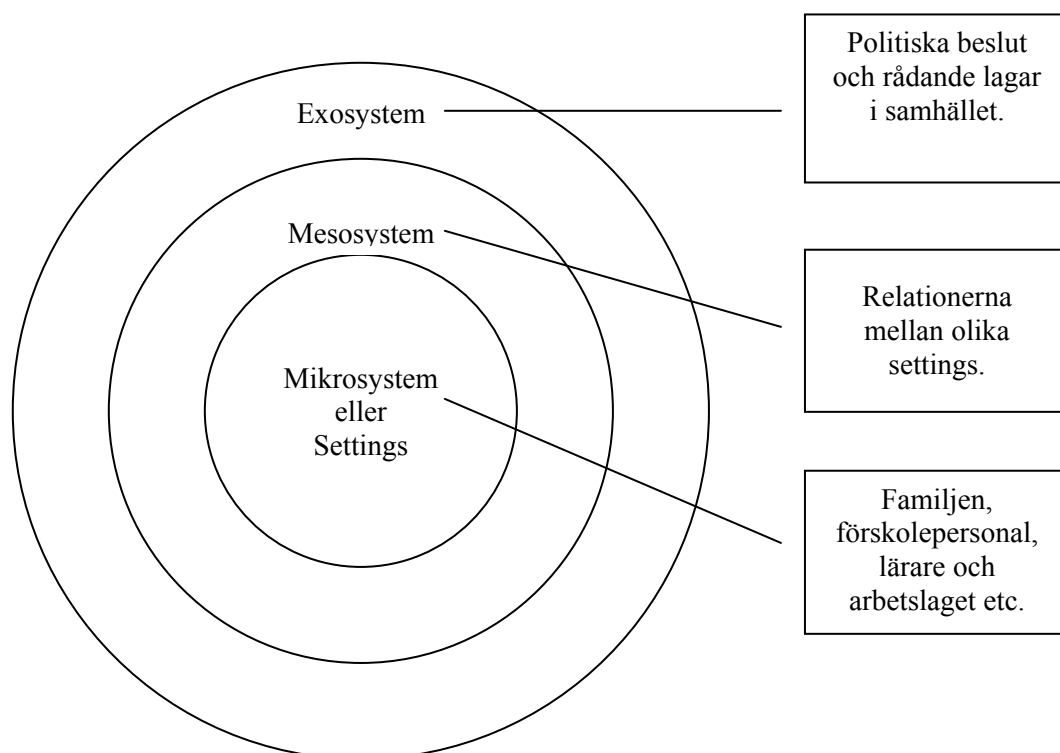
På *makronivån* beskrivs den rådande samhällsstrukturen. Den innehåller den information som t ex fördelar de olika rollerna och arbetsuppgifter som förekommer i ett arbetslag på skolan. (Björklid & Fischbein, 1996).

Bronfenbrenner klargör vad han menar med dessa begrepp i olika definitioner, närmare bestämt 50 stycken. I den första beskriver han att begreppet utvecklingsökologi innefattar en grundsyn att människan är aktiv till sin natur och skapar därför sin egen miljö. Miljön är också aktiv och förändras ständigt. Det gör att det pågår en ständig interaktionsprocess mellan människan och dess miljö, det sker ett försök till anpassning. Samarbetet med miljön sker genom människans aktiviteter, sociala relationer samt genom de sociala rollerna. En aktivitet är ett pågående beteende, en relation uppstår när en person i närmiljön uppmärksammar eller deltar i en annan persons aktivitet. Denna relation kan vara positiv; man knyter an till personen. Den kan vara negativ; man avskyr personen. Till sist kan den också vara betydelselös; personen är mig likgiltig. I den sociala rollen försöker människan leva upp till den roll som omvärlden förväntar sig av personen. Detta är beroende på yrke, samhällsposition samt eventuella relationer till olika personer. (Bronfenbrenner, 1979. Andersson, 1986).

I definition sex beskriver Bronfenbrenner (1979) en "ekologisk övergång" eller en transition. Med det menar han att när en människa byter närmiljö eller får en annorlunda roll så blir personens ekologiska mikrosystem förändrat. Detta kan vara om man får nya arbetsuppgifter, nya kollegor eller liknande. Bronfenbrenner gör gällande att detta har en stor betydelse för en människas fortsatta utveckling. I definition sju beskrivs att "*mänsklig utveckling är den process genom vilken den växande personen förvärvar en mer utvidgad, differentierad och valid uppfattning om den ekologiska miljön*". (Andersson, 1986. S. 68). Detta innebär att individen blir motiverad och kan engagera sig i olika aktiviteter som uppstår i närmiljön.

För att kunna skaffa sig medinflytande i sin närmiljö, t ex på arbetsplatsen är det viktigt att man är aktiv samt skaffar sig kunskap att kunna informera sina kollegor om sina egna erfarenheter. Det måste också finnas ett samband mellan mål och resurser. (Björklid & Fischbein, 1996).

Både vuxna och barn påverkar varandra i ett samspel där miljön har en stor betydelse. Bronfenbrenner nämner också ett tidsperspektiv; människan kan reagera olika vid olika tidpunkter. Eftersom våra olika miljöer utvecklas och förändras kontinuerligt så gör vi också det. (Björklid & Fischbein,1996).

I den teoretiska bakgrunden beskrivs skolans och de olika yrkeskategoriernas historiska bakgrund. Där beskrivs också de olika läroplanernas historik och uppkomst. Vi är flera olika yrkeskategorier som samarbetar i skolan och jag redogör för vilka uppdrag som vi är ålagda att utföra. Vi arbetar i arbetslag; i grupper och det innebär att de sker olika processer inom gruppen. Hur dessa processer kan yttra sig beskrivs under rubriken ”grupprocesser”.

Grundskollärarna har alltid haft en läroplan att stödja sig på. Där står det vilka mål som eleverna ska uppnå i de olika årskurserna. 1994 kom den nya läroplanen för skolväsendet; (Lpo94). Skillnaden från den förra är att den beskriver vilka mål och resultat som staten förväntar sig av eleverna. Hur målen ska uppnås är tolkningsbart av läraren. Vägen dit kan se olika ut. I början på 1990-talet kom gjorde förskoleklasserna entré i skolan med en ny pedagogik. 1998 fick förskolan en egen läroplan med mål och riktlinjer som ska uppfyllas. Fritidshemmen är för det mesta integrerade i skolan och fritidspedagogerna har också en egen läroplan som finns beskriven i Lpo94. I läroplanen står också att läsa att föräldrarnas samverkan är mycket viktig för skolans verksamhet.

Från början var lärarens yrkesroll att ensam planera barnens undervisning samt att undervisa ensam. Förskolläraren har tidigare planerat och arbetat ensam, (ibland med hjälp av en barnskötare) med sexårsverksamheten. Fritidshemmets verksamhet var avskild från skolan. Idag ska dessa tre yrkeskategorier samarbeta under samma tak och ta del av varandras pedagogiska verksamheter. Föräldrar ska hållas informerade samt skall vara delaktiga i det som sker på skolan.

Detta innebär en helt ny arbetsform för samtliga yrkeskategorier. Ett gott samarbete innebär att vi tar del av och respekterar varandras kunskaper genom regelbunden dialog och en gruppsamverkan. I den empiriska delen har jag valt att fråga samtliga yrkeskategorier hur detta samarbete ska komma till stånd, vilka värderingar de har och hur de känner sig i sin arbetssituation.

5. Metod

125 enkäter skickades ut till rektorerna på tre olika skolor i Stockholms stad med olika socioekonomisk status. Rektor på respektive skola fick sedan i uppdrag att fördela enkäterna till arbetslagen. Jag ville att arbetslagen skulle innehålla yrkeskategorierna grundskollärare, förskollärare samt fritidspedagoger. Enkäten innehöll frågor som har skapats med lpo94 samt lpofö98 som underlag. Syftet med dessa var att ta reda på hur de olika yrkeskategorierna tolkade värdegrunden som beskrivs i läroplan samt hur ett samarbete skapas mellan dessa kategorier. 27 personer besvarade frågorna. Dessa respondenter arbetar på tre skolor i Stockholms innerstad och representerar samtliga yrkeskategorier. Skolorna representerar medelklassområden med ett fåtal ”problemelever”. På skolorna går elever med ett annat ursprung än svensk, men de är i minoritet. Det var ett stort bortfall och studien kan därför inte bilda ett vetenskapligt underlag för studien. Undersökningen får en explorativ karaktär istället för en undersökande.

Anledningen till att enkätmetoden valdes var att metoden ger en möjlighet att nå ut till fler människor än vid användandet av metoder som observationer eller intervjuer.

Vi tolkar och utformar våra värderingar utifrån kön, utbildning och bakgrund. Utbildning och bakgrund ser olika ut på alla arbetsplatser och därför valde jag att de tre första frågornas innehåll skulle innehålla hur de ser på sina värderingar utifrån personligt tyckande.

I intervjudelen intervjuas tre grundskollärare, alla kvinnor. Fyra fritidspedagoger samt en utbildad person som arbetar som fritidspedagog; två män och tre kvinnor. Samma problem uppstod även här. 20 personer blev tillfrågade om de kunde tänka sig att ställa upp och låta sig intervjuas. Åtta personer blev intervjuade. Därför kan inte svaren i intervjun ses som ett vetenskapligt underlag, utan det är ett exempel på hur en intervju kan se ut. Respondenternas svar har delats upp i olika kategorier; antalet beror på hur svaren har formulerats. Som exempel kan nämnas fråga nummer ett. *”Hur främjar leken en inläringssituation i skolan?”* Här har svaren delats in i tre kategorier; barn bearbetar information, underlättar inläringen för barnen samt en social utbildning. Respondenternas svar med likartad innebörd har sedan samlats under respektive kategori.

Anledning till att både en enkätundersökning och en intervju valdes som empiriskt underlag är att intervjuaren får en personlig kontakt med den svarande. Det går att se minspel och gester, vilket gör att frågorna får en annan innebörd. Frågorna i enkäten och intervjun är inte exakt lika ställda, men de har samma innebörd.

Svaren i intervjun har kategoriserats efter likvärdigt innehåll i respondenternas svar. I fråga nummer fem ställs frågan: *Vad innebär samverkan för dig?* Där har svaren delats upp i två kategorier. I den ena där den intervjuade svarar att vi ska se till helheten i arbetslaget eller ger liknande svar med samma innebörd. I den andra placeras de svar som menar att samverkan sker mellan barn/barn, barn/ vuxen osv. Samverkan betyder här att den skiljer beroende på situationen.

I den kvalitativa forskningen försöker forskaren komma nära människorna som hon vill studera. Detta innebär att forskaren möter personerna ”ansikte mot ansikte” vilket sker när

hon gör t.ex. en intervju. Språket kommer då att bli ett viktigt verktyg i denna metod. (Patel & Tebelius, 1987). Forskaren och den intervjuade måste känna en tillit till varandra. Ambitionen är att se på människor utifrån ett inre perspektiv. Syftet är att man ska kunna återge olika handlingsmönster så objektivt och sann som möjligt. Denna metod är användbar när forskaren vill tolka upplevelser, tankar, handlingar och symboliska innebörder etc. (Wallén, 1996). I denna metod visas en helhetsbild av situationen vilket gör det möjligt att bilda en förståelse för olika sociala processer och sammanhang.

Svagheten med denna tolkningsmetod ligger i att det är omöjligt att som forskare vara neutral och objektiv. Forskaren tolkar empirin utifrån sin personliga förförståelse, sina förutfattade meningar och existentiella värderingar. Därför ska forskaren redogöra för vilka personliga erfarenheter samt vilken social bakgrund hon har. (Denscombe, 2000). Holme & Solvang (1997, s.151) beskriver att *"existentiella värderingar av exempelvis religiös eller moralisk art är ofta stabila än värderingar som rör politiska eller sociala frågor"*.

5.1 Empirin

125 stycken enkäter med fasta frågor har delats ut till olika arbetslag i tre av Stockholms skolor. 27 personer med olika utbildningar besvarade den. Eftersom rapporten även har en kvalitativ ansats har jag gjort en intervju med fyra grundskollärare, fyra fritidspedagoger samt en barnskötare. I en sådan intervju som jag gjorde har forskaren inga "färdiga" frågor utan en manual med stödord för att kunna hålla kvar ämnet. Syftet med intervjun är att forskaren ska få ta del i respondentens egna tankar och funderingar; hon ska själv ges tillfälle att få styra utvecklingen av samtalet. Forskaren ger ramarna och ska sedan utöva en minimal styrning. Det finns en risk att forskaren har svårt att vara neutral i detta sammanhang. (Holme & Solvang, 1997).

5.2 En kvalitativ metod

Det är möjligt att ändra på upplägget under arbetets gång, den kvalitativa metoden är flexibel. Denna flexibilitet kan också vara en svaghet vid analysen av materialet. Detta kan kompenseras genom att kombinera analysen med en kvantitativ metod. Den kvantitativa analysen görs oftast i tabeller genom vilka forskaren försöker att göra en generalisering. (Holme & Solvang, 1997).

I den kvantitativa forskningen spelar forskarens förförståelse och fördomar en stor roll. Detta trots att forskaren i detta fall intar en "jag – det" relation till det som undersöks. Det är lätt att forskaren blir personligt engagerad i de problem som hon undersöker. I denna metod är förförståelsen baserad på utbildning i ämnet. Det är en bra metod att använda när forskaren vill beskriva olika förhållanden som råder i samhället. Metoden bygger på förutsättningar som rör värderingar och kunskaper. Detta innebär att svaren i t.ex. en enkätundersökning med fasta svarsalternativ kan komma att variera kraftigt utifrån respondentens värderingar, värdepreferenser och yrkesutbildning. Detta trots att alla har

besvarat samma frågor i enkäten. Resultaten i den kvantitativa forskningen redovisas i statistiska tabeller av olika slag. (Holme & Solvang, 1997).

5.3 Validitet och reliabilitet

Det har diskuterats att det är nära nog omöjligt att förhålla sig objektiv som forskare. Hur forskaren förhåller sig till empirin i den analytiska slutsatsen beror på bakgrund, social tillhörighet och personliga värderingar. Ett sätt att motverka detta är att i analysen göra en systemteoretisk ansats. Detta görs genom att analysera empirin i ett kvalitativt perspektiv och sedan pröva resultatet i en kvantitativ analys. Det går dock inte att undvika att fel smyger sig in i bearbetningen av informationen, min uppgift blir är att göra felen så små som möjligt. Hur ett frågeformulär; en enkät formuleras är viktigt. Respondenterna måste känna sig motiverade att besvara frågorna. Detta innebär att frågorna måste vara relevanta till ämnet, ha svarsalternativ av olika karaktär samt vara skrivna på ett språk som gör dem förståliga. För att prova reliabiliteten i enkäten kan en förundersökning göras. En grupp människor får utgöra en ”provgrupp”. Informationen som jag kommer att få kommer att ligga på olika mätnivåer, jag kommer att få in en mängd olika kunskaper beroende på vilka metoder jag använder. Detta gör att jag hela tiden måste vara medveten om vad jag vill mäta och om frågorna mäter detta.

6. Etiska aspekter

Det finns fyra huvudkrav på forskning rörande etiska aspekter. Dessa fyra är

- Informationskravet.
- Samtyckekravet.
- Konfidentialitetskravet.
- Nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet, 1990.)

Jag har informerat samtliga rektorer i stadsdelarna om syftet med studien. Denna information har också givits till respondenterna i enkätundersökningen samt till de intervjuade innan de blev intervjuade.

De medverkande har blivit informerade om att de har rätt att själva bestämma hur deras medverkan ska se ut, utan att det blir negativa följder. De har rätt att avböja under intervjuens gång eller att inte besvara enkätfrågorna, utan påverkan eller påtryckningar från författarens sida.

Varje person som medverkar med sina åsikter i denna studie har garanteras att deras identitet eller deras arbetsplats inte kan spåras. Vidare kommer bandinspelningar samt enkäter att förstöras efter studiens slutförande.

Materialet som beskrivs och behandlas i denna studie kommer inte att användas i något annat syfte.

7. Intervju

Tre grundskollärare, fyra fritidspedagoger samt en utbildad person som arbetar som fritidspedagog intervjuades som tidigare nämnts. Svaren är uppdelade i en, två eller tre kategorier. Svaren som har samlats under respektive kategori har samma innebörd.

Fråga 1. Hur främjar leken en inlärningssituation i skolan?

Håller kategorier:

- barn bearbetar information i leken
- underlättar inläringen för barnen
- en social utbildning

Samtliga svarande anser att leken är viktig för barns inläring. I leken gör barnen sin vardag fattbar. I somliga av svaren beskrivs att om inläringen görs lustbetonad på ett lekfullt sätt så underlättar det för barnet att lära sig något nytt. Lärarnas åsikt om lek är att *"om man spexar till det lite så blir lektionerna roligare"*. Ingen av de tre lärarna anser att leken kan vara en inlärningssituation! Två av fritidspedagogerna anser att leken främst är en social fostran men även att eleverna bearbetar kunskap i leken. Barnen ingår i en stor grupp större delen av dagen och det är en tuff skola! De måste lära sig att ta hänsyn till varandra, säga vad de tycker samt att säga ifrån. Leken är ett barns främsta verktyg för att bearbeta all information och intryck som det utsätts för dagligen. Lek i grupp skapar ett forum för samarbete, turtagande samt skapande av regler. Lek enskilt kan vara ett sätt för barnet att dra sig tillbaka och fantisera. Små barn leker gärna att de är hjältar eller att de har olika yrken. Leken gör ny kunskap begriplig; kunskapen testas aktivt efter barnets fysiska och psykiska mognad. Framför allt är det roligt för barn att leka!

Fråga 2. Vilka fördelar/nackdelar finns det med att ha förskoleklassen i skolan?

Håller kategorier:

- fördel, närheten till den övriga skolverksamheten
- nackdelar

Alla svarande tycker att barnen får en lugnare introduktion i skolans värld. De tycker att förskoleklassens verksamhet är en långsam invänjning som gör att skolstarten i årskurs ett inte blir så dramatisk. Barnen hinner lära känna skolan lokalmässigt samt dess personal och detta skapar en trygghet. Som nackdel nämns att det är svårt för de stora barnen i årskurs tre att de alltid måste ta hänsyn till de mindre på raster och i gemensamma aktiviteter. Flera respondenter anser att det finns en fara för att verksamheten i förskoleklassen blir för skolmässig när sexåringarna kommer till skolan. *"Det är inte meningen att man ska leka skola, utan förberedas inför den."* Barnen måste få leka mycket och röra på sig. Det underlättar för föräldrar, barn, förskollärare och lärare att förskoleklassens verksamhet bedrivs i skolans lokaler. Respondenterna uttrycker också detta i svaren, det underlättar mycket för barnen och deras blivande lärare om de är bekanta med lokaler och rutiner på skolan. Förskolläraren kan också skapa ett samarbete med elevernas blivande lärare i årskurs ett, de för en dialog om vad de anser är viktigt för eleven att kunna inför grundskolan.

Fråga 3. Hur tar ni del av varandras kunskaper i de olika yrkeskategorierna?

Håller kategorier:

- genom en dialog
- saknar tid

Den dialog som förs sker i den egna yrkeskategorien förutom i ett arbetslag. Samtliga anser att det saknas tid för att diskutera varandras kunskaper och idéer. När arbetslaget har tid att samlas går tiden åt till att diskutera enskilda barn och diverse praktiska problem i verksamheten. Rektor har i sitt uppdrag skyldighet att skapa tillfällen för ett forum för dialog. Pedagogerna själva är också skyldiga att se till att dessa samtal äger rum. Det går att skapa tid inom den egna yrkeskategorien, men eftersom lärare inte har någon kvällstjänstgöring vilket fritidspedagoger har så kan det uppstå problem med att få ett möte till stånd. Här kan rektor vara behjälplig.

Fråga 4. Hur anser du att dina specifika kunskaper tas tillvara i arbetslaget i det dagliga arbetet med barnen?

Håller kategori:

- kunskaper inom det egna yrket

Samtliga anser att deras speciella kunskaper tas tillvara av de andra. Grundskollärarna anser att det är deras ansvar att se till att barnen får den kunskap de ska ha samt att de tillgodogör sig den. Fritidspedagogerna betonar sina specialkunskaper på fritidsverksamheten och betonar den sociala biten. De olika yrkeskategorierna lutar på varandra och förutsätter att de sköter sina arbeten utifrån sin kompetens. En fritidspedagog menar att *"vi ska inte vara rädda för att släppa in varandra". "Vi ska ta till oss av varandras yrkeskompetens."*

Fråga 5. Vad innebär samverkan för dig?

Håller kategori:

- att se helheten
- barn/barn, barn/vuxen, vuxen/vuxen

De olika yrkeskategorierna ska hjälpas åt att se barnet hela dagen i olika situationer. För att detta ska kunna ske krävs det att de olika yrkeskategorierna samverkar och för en dialog med varandra. För att detta ska kunna ske fodras det att alla deltar i arbetet kring barnen. Det ska ske ett utbyte sinsemellan av innehållet i det man gör. Utan en samverkan fungerar inte arbetet tillfredsställande, utan det blir lätt missförstånd och konflikter. En fritidspedagog anser att *"det skär sig pga. att vi har olika anställningsvillkor"*. Det finns olika former av samverkan på skolan. Ett är det samarbete som barnen har med varandra. De hjälps åt i olika arbetsmoment. För att ett förtroende ska skapas fodras det att en samverkan sker mellan barnet och den vuxne. Utan samverkan mellan den vuxne och barnet kan det inte ske något bildande av kunskap. För majoriteten av de svarande betyder samverkan främst samverkan i kollegiale. Enligt läroplan skall det ske en samverkan mellan skola, föräldrar och barn.

Fråga 6. Vad händer om dina referensgrupper inte stämmer med arbetslagets?

Håller kategorier:

- styrka och makt
- konflikt

Samtliga respondenter anser att detta är en tänkbar konfliktsituation. Hur arbetslaget sedan hanterar detta beror på kunskap och själslig styrka. Två personer vill inte samarbeta mer, utan drar sig tillbaka och föredrar att arbeta ensamma. De övriga startar en konflikt; de bråkar. Här gäller det att bevisa för de andra vilka kunskaper man besitter. Det är också en fråga om att kunna ge och ta; det är nödvändigt att kunna ge och ta. De svarande anser att det är tveksamt om en sådan här tänkbar konfliktsituation går att lösa utan en stark ledare. Ett sätt att undvika konflikter pga. differentiella åsikter går att undvika genom att arbeta målstyrt på ett professionellt sätt. Pedagogerna arbetar med samma barn och ska ha samma mål för dem. Dessa mål nås genom att pedagogen arbetar utifrån sin pedagogik samt har ett förtroende för övriga personer i kollegiet.

Fråga 7. Påverkar dina referensgrupper arbetslaget?

Håller kategorier:

- ja
- tveksam

Alla utom två anser att deras referensgrupper påverkar de övriga i arbetslaget. Det kan vara genom att man besitter speciella kunskaper som de övriga accepterar. Påverkan kan också ske genom en dominerande, övertygande personlighet. Detta behöver inte betyda att en konflikt uppstår per automatik, utan de övriga i arbetslaget accepterar. De övriga två som känner sig tveksamma anser att någon form av påverkan utger de, men att de inte blir sedda och hörda. De anser sig inte heller ha kraft nog att kunna göra sig hörda. En dominerande persons referensgrupper påverkar mer än en tillbakadragen persons. Enligt Bronfenbrenners utveckligsekologiska modell så påverkar alla aktörer i en settings varandra, då måste även den lågmälda påverka på sitt sätt.

Fråga 8. Har du haft en diskussion i arbetslaget om Lpo94: s värdegrund?

Håller kategorier:

- ja
- nej

Samtliga anser att det är absolut nödvändigt att ha denna diskussion regelbundet. Den får aldrig vila. Det finns ett intresse hos alla att studera läroplanen på ett djupare plan. Som skäl till varför det inte görs anges tidsbrist. I ett av arbetslagen har de haft en dialog om lpo94 där de olika yrkeskategorierna jämförde sina olika läroplaner. Två av de andra svarandena har haft en diskussion inom den egna yrkeskategorien. De har också diskuterat värdegrunden. I de övriga svaren går att utläsa att de känner till dess existens och fundamentala värderingar men inte i en djupare mening. Allt pedagogiskt arbete i skolan skall utgå ifrån mål och styrdokument, det är inte valfritt om dessa ska följas eller inte. Det ska de, valfriheten ligger i vilken väg pedagogen väljer för att nå fram. Därför ligger det i uppdraget att diskutera värdegrunden och reflektera över den regelbundet i kollegiet.

Fråga 9. Hur fungerar samarbetet i ditt arbetslag som det ser ut idag?

Håller kategorier:

- bra
- dåligt

Ett arbetslag känner en arbetsglädje där de har en fortlöpande dialog om det dagliga arbetet samt upplever att de har det trevligt tillsammans. Under kategori 1 placeras även

svar som anger att samarbetet fungerar OK, men som hade kunnat fungera bättre. De svarande har anpassat sig efter den reella situationen. För att få samarbetet att fungera tillfredsställande fördras det tid för diskussion och reflektion. Det krävs även en stark ledare som inser betydelsen av detta. Vad respondenterna saknar är en sammanhållande, gemensam värdegrund. De saknar ett gemensamt mål med arbetet och anser sig arbeta sida vid sida och inte tillsammans. En fritidspedagog uttrycker sin syn på dilemmat så här: *alla förstår inte sin del i processen*. *”Ibland krockar min syn med de andras åsikter, delvis beror det på de andras utbildning.”* Det är av yttersta vikt att pedagogerna diskuterar sin vuxenroll med varandra och hur de ser på barnens roll i detta microsystem. *”Det gäller att ge och ta; utan samarbete är det inte mycket som fungerar”*.

Fråga 10. Har det skett någon förändring under det senaste året?

Håller kategorier:

- ja
- nej

Förändringarna som ges i svaren är både negativa och positiva. Det negativa är att det har skett en omorganisation som har utfallit till det sämre. Förändringarna kan också ske på grund av barngruppens konstellation. Om barnen är väldigt utåt agerande sker det en negativ förändring i arbetssituationen. Det går åt mycket tid och kraft till att hantera barngruppen och då får man strunta i att göra andra saker. En svarande är väldigt glad över att ha fått en kollega som det förs en regelbunden dialog med. Det har gjort arbetet roligare samt skapat en större trivsel. En person anser att det inte har skett några förändringar alls. Som skäl till detta ges att de olika yrkeskategorierna har olika lön och avtal. Den svarande anser att detta är skäl till en stagnation i arbetet. Personalförändringar och förändringar som rör lokalerna kan pedagogerna inte göra mycket åt, de måste hitta en tillfredsställande väg att genomföra sitt uppdrag.

8. Enkätundersökningen – resultat

En manlig skolledare med gymnasieläroarbetsutbildning samt en kvinnlig skolledare med en utbildning som adjunkt har besvarat enkäten. Tio kvinnliga fritidspedagoger, två kvinnliga förskollärare samt en kvinnlig fritidsledare har också svarat på de olika frågorna. De fyra utbildade som har svarat är tre män och en kvinna. Med utbildade menar jag att de inte har adekvat utbildning för den befattning som de besitter; en är journalist, en har olika kurser ifrån universitetet, två har gymnasieutbildning och en kvinna är under utbildning. Samtliga har en lång yrkeserfarenhet som sträcker sig från fem år till 32 år. Den låga svarsfrekvensen har gjort att jag inte delat upp de svarande i underkategorier.

Samhället vilar på ett fundament av värderingar (en värdegrund) ifråga om etik, moral, jämställdhet och demokrati. (Lpo94, Lpf94 och Lpfö98). Är dessa värderingar orubbliga?

Alternativ	n=
Nej	
Vet inte	

De som har valt att ge egna kommentarer till denna fråga anser att eftersom samhället är under ständig förändring så kan inte dessa fundament vara orubbliga. Denna värdegrund som vi arbetar efter måste ständigt utvärderas och aktualiseras utifrån samhällets struktur och värderingar.

Har du/ni haft en diskussion i arbetslaget om vilka personliga värderingar du/ni har?

Alternativ	n=27
Ja	16
Nej	11

Eftersom samhället ständigt förändras så förändras även dess värderingar. Det står i läroplanen exakt vilka värderingar som ska gälla i skolverksamheten och i förskoleverksamheten. Vi är människor och vi uppfattar dessa värderingar utifrån vår egen erfarenhet. Därför ska det ske en regelbunden diskussion i arbetslaget hur vi uppfattar olika situationer och hur vi personligen tolkar värdegrunden. En utvärdering av vår tolkning av värdegrunden ska vara en del av arbetet. Majoriteten av de tillfrågade svarade här att de faktiskt har eller har haft en diskussion om sina personliga värderingar. Detta innebär att de har givits tillfälle att diskutera i arbetslaget och detta är till fördel för det rådande arbetsklimatet.

Är det möjligt att ha olika värderingar och ändå fungera som ett arbetslag?

Alternativ	n=27
Ja	24
Nej	3

En av de svarande kommenterade att *"det är under förutsättning att man har kommit överens om regler och rutiner"*. En annan sade att *"man måste acceptera att människor är olika"*. De tre som svarade nej på frågan var en grundskollärare, en fritidspedagog samt en förskollärare.

Under förutsättning att vi har samma värdegrund att utgå ifrån så är det möjligt att ha olika värderingar som t ex religion, mattraditioner, politisk ideologi. De som inte tyckte detta i undersökningen gav ingen motivering till det negativa svaret.

Ursprungligen formulerades skolans huvuduppgift till "att förmedla kunskaper". Denna mening har nu omformulerats till "att främja lärande där individen stimuleras till att inhämta kunskaper". (Lpo94). Här följer tre påståenden. Rangordna dem i nummerordning.

Alternativ	n=27
Läraren har kunskapen och skall också förmedla den.	3
Läraren skall skapa inläringssituationer som stimulerar barnen att söka kunskap själva.	20
Läraren och elever skall söka kunskap tillsammans.	4

20 personer, (majoriteten) anser att läraren skall skapa inläringssituationer som stimulerar barnen att söka kunskap själva. Detta nämns också i läroplanen att så ska ske. Enligt läroplanen så ska läraren fungera som en "forskningsledare", därför är alla påståenden i denna fråga viktiga. Det finns många olika sätt att lära sig på. Min intention är att få veta vad respondenterna anser är viktigast.

1991 bestämde staten att sexårsverksamheten skall bedrivas i skolan. Det poängteras att "förskolans unika kunskaper om barns utveckling, vanan att ha ett nära samarbete med hemmet samt förmågan att möta barnet där det är skall tas tillvara". Har förskolans inträde i skolan påverkat och utvecklat pedagogiken i skolan något?

Alternativ	n=25
Ja	14
Mycket lite	10
Nej	1

En grundskollärare anser att "det har bidragit till ett samarbete mellan lärare och förskollärare och därmed ökad förståelse för de olika inläringssätten". "Övergången mellan 6-års och år ett har blivit lättare för eleven". Av de övriga fem grundskollärarna tycker tre att förskoleklassen har tillfört skolan något, två anser att verksamheten har bidragit till mycket lite. Av de sex personer utan adekvat utbildning anser fem att sexårsverksamheten har tillfört skolan något. En tycker att den har tillfört mycket lite. 10 fritidspedagoger samt en fritidsledare tillfrågades. Av dem tyckte tre att förskoleklassen tillför skolan något, en att den tillförde mycket lite och en att den inte tillförde något alls. De två förskollärarna som har besvarat frågan har olika åsikt; den ena tycker att förskoleklassen tillför något till skolan och den andra att den tillför mycket lite.

Skolans arbete med barnen skall ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen. Föräldrarna skall ha möjlighet att inom ramen för målen vara med och påverka verksamheten. (Lpo94). Hur ser du på en föräldrasamverkan? Kryssa för det påstående som stämmer bäst med din åsikt.

Alternativ	n=26
Det är inte nödvändigt med en föräldrasamverkan.	
En viss samverkan skall finnas, men ansvaret för barnens inläring ligger på arbetslaget och de har därmed beslutanderätt.	20
Jag är öppen för en aktiv föräldrasamverkan och böjer mig för deras beslut under förutsättning att läroplan följs.	6

Alla tillfrågade anser att en viss föräldrasamverkan är nödvändig för verksamheten. Majoriteten anser att beslutanderätten trots allt ska vara arbetslagets. För att en aktiv föräldrasamverkan ska kunna komma till stånd föras att föräldrarna är överens inom gruppen.

Vad anser du att förskoleklassens verksamhet innebär/ska innebära? Kryssa gärna för fler alternativ och rangordna dem.

Alternativ	n=27
En två-terminers inskolning i skolans värld.	0
En skolförberedande verksamhet som ska innehålla lek, lärande och skapande verksamhet	22
Leken ska ha den största betydelsen i denna verksamhet.	5

Här anser majoriteten av respondenterna (22 st.) att förskoleklassens verksamhet främst ska innebära en verksamhet som innehåller lek, lärande och skapande verksamhet. Ingen anser att verksamheten skall vara en två-terminers inskolning i skolans värld.

Vilken betydelse har leken i ett inlärningsområde?

Alternativ	n=27
Mycket lite.	0
Den är betydelsefull, men teoretisk undervisning är viktigare.	2
I leken lär barn och därför är den betydelsefull.	26

Samtliga av de svarande är medvetna om lekens betydelse i ett inlärningsområde. Alla utom en anser att barnen lär under lekens gång. Här har förskolepedagogiken haft framgång.

Vilket samarbete har du med andra yrkeskategorier i verksamheten?

Alternativ	n=27
Jag arbetar regelbundet med andra yrkeskategorier under en vanlig arbetsvecka.	22
Vi planerar regelbundet tillsammans.	11
Jag samarbetar mest med min egen yrkeskategori.	1
Jag samarbetar mest med andra yrkeskategorier.	5
Samarbetet är koncentrerat till vissa tillfällen. T ex utflykter.	4

(Johansson, 2000).

På denna fråga har de svarande kunnat ange flera alternativ. Antalet svarande är 27 personer. Sju personer har kryssat för tre svar och att nio personer har kryssat för två svar. Med utgångspunkt ifrån svaren som har givits går det att utläsa att ju äldre barn du arbetar med, desto mindre samarbete sker med övriga yrkeskategorier. Annars samarbetar det stora flertalet över yrkesgränserna.

Vad har samarbetet betytt för ditt eget sätt att arbeta?

Alternativ	n=27
Jag har lärt mig mycket av andra som jag haft användning för.	18
Samarbetet har inspirerat mig att fördjupa de egna yrkeskunskaperna.	14
Ingen större betydelse. Jag arbetar som tidigare.	1
Samarbetet förhindrar mig att utnyttja hela mitt yrkeskunnande.	1

(Johansson, 2000).

Även på denna fråga har sju stycken valt att kryssa i två svarsalternativ. 20 pedagoger anser att de har lärt sig mycket av sina kollegor som de har användning för i sitt dagliga arbete.

Hur har samarbetet påverkat dina arbetsvillkor?

Alternativ	n=22
Samarbetet är tidskrävande, men det har blivit roligare.	13
Det är ingen större skillnad nu jämfört med tidigare.	5
Samarbetet har gjort arbetet mer tidskrävande.	3
Det är lättare att hinna med arbetsuppgifterna nu än tidigare.	4

(Johansson, 2000).

En svarande valde att kryssa för tre svarsalternativ och en valde att kryssa för två. En valde att inte svara alls. Ett samarbete mellan yrkeskategorierna är viktigt för barnens utveckling och inläring. Två av de svarande som för övrigt arbetar som fritidspedagoger anser att de olika anställningsavtalen för fritidspedagoger och grundskollärare är ett hinder för ett gott samarbete.

Vilket inflytande har samarbetet på klimatet i arbetet?

Alternativ	n=22
Trivseln har ökat.	16
Det är ingen skillnad.	5
Trivseln har minskat.	3

(Johansson, 2000).

Här har två pedagoger gett två svarsalternativ, varav antalet svarande inte stämmer. Även här nämns de olika anställningsvillkoren som negativa för inflytandet på samarbetet. Majoriteten anser dock att trivseln har ökat. Det skapas en större förståelse för varandras kunskaper genom ett samarbete.

Hur ser du på rektors betydelse för samarbetet?

Alternativ	n=26
En stor betydelse.	14
Ganska liten betydelse.	3
Mycket stor betydelse.	1
Liten betydelse.	6
Ingen betydelse.	2

(Johansson, 2000).

14 stycken, inklusive skolledarna anser att rektor har en stor betydelse för ett positivt samarbete. Under rubriken ”rektors uppdrag” beskrivs att de har det yttersta ansvaret för att de nationella målen uppnås. De ska även upprätthålla och utveckla de olika yrkenas värden, speciella kunskaper och kompetenser. Rektors ansvar är också att se till att den fysiska och den psykiska arbetsmiljön fungerar tillfredsställande. Rektorernas ansvar är stort i samarbetet i arbetslagen.

Vilken betydelse har ett samarbete mellan yrkeskategorierna för barnen?

Alternativ	n=27
Mycket stor betydelse.	18
Stor betydelse.	8
Ganska liten betydelse.	1

(Johansson, 2000).

Här kan det tänkas att en grundskollärare som arbetar med de äldre barnen anser att hon/han klarar verksamheten på egen hand. De andra anser att ett gott samarbete i personalgruppen gynnar barnen.

Vad skulle behövas för att öka kvaliteten i den egna verksamheten? Kryssa gärna för fler alternativ och rangordna dem.

Alternativ	<i>n=27</i>
Fler personal/mindre barngrupp	18
Tid för planering	17
Samarbete	14
Pedagogiska diskussioner/reflektioner	18
Kompetensutveckling	21
Mer resurser	14
Ändrad organisation	9

(Johansson, 2000).

Här bads respondenterna att rangordna svaren efter betydelse, därav det höga antal svar på varje påstående. En majoritet, 21 personer av de svarande önskar en bredare kompetensutveckling. 18 personer anser att fler personal/mindre barngrupp samt 18 andra respondenter anser att pedagogiska diskussioner/reflektioner är viktiga aspekter för att öka kvaliteten i den egna verksamheten. 17 personer anser att de behöver tid för planering.

Har ni haft en diskussion i arbetslaget om Lpo94 värdegrund och mål?

Alternativ	<i>n=26</i>
Ja	12
Nej	14

Denna fråga står i direkt samband med föregående. De svarande önskar en pedagogisk diskussion och reflektion och här visar det sig att mer än hälften inte har haft tillfälle att diskutera läroplanens mål och innehåll.

Kan du ge några exempel på vad som kännetecknar kvalitet i det egna yrket?

(Johansson, 2000).

N=10

Skolledare: 1. Grundskollärare: 1. Förskollärare: 1. Fritidspedagog: 7.

Här bildar respondenterna på frågan inget underlag att bilda någon uppfattning på. Det är endast en skolledare, grundskollärare samt förskollärare som har besvarat frågan. Detta gör det mycket svårt att göra en jämförelse mellan yrkeskategorierna.

9. Slutdiskussion

Enkäterna skickades ut i maj månad då verksamheten är hög på alla skolor. Barnen brukar redovisa sina arbeten och ha olika uppvisningar för föräldrarna. Alla dessa komponenter bidrar till att svarsfrekvensen på enkätundersökningen var mycket låg. Detta går att tillförlitligheten på denna undersökning minskar kraftigt. Dessa svar kan därför inte ses som ett underlag för en vetenskaplig undersökning, utan visar hur en undersökning kan se ut. Denna studie har därför en explorativ karaktär. Den är en undersökning som har till syfte att få en uppfattning om ett större forskningsprojekt är möjlig att genomföra.

Respondenterna i studien representerar samtliga yrkeskategorier; grundskollärare, förskollärare samt fritidspedagoger. Ett fåtal har inte adekvat yrkesutbildning, men har arbetat som barnskötare på fritidshem i många år. De utbildade pedagogerna har arbetat i sina respektive yrken i många år. Även om underlaget för den empiriska undersökningen var medioker så uttryckte de svarande många kloka åsikter som tål att ta till vara på. Samtliga är medvetna om betydelsen att känna till mål och styrdokument i läroplanen. Det som är frapperande är att lärare och fritidspersonal ser vägen till resultat så olika. Som exempel i denna studie ges lekens betydelse, ansvarsfördelning etc.

Under de senaste åren har arbetsförhållandena förändrats för samtliga yrkeskategorier i skolan. Kraven har ökat, barngrupperna har blivit större och personaltätheten har minskat. Som tidigare har beskrivits består lärarens uppdrag inte längre endast av att lära ut; barnens sociala fostran samt en regelbunden kontakt med vårdnadshavarna gör att lärarnas arbetsbörda har blivit tyngre.

Förskollärarnas arbetssituation ser olika ut på olika skolor beroende på lokala fackliga avtal. Förskolläraren är ansvarig för förskoleklassens verksamhet. Arbetsuppgifterna kan också innebära ett samarbete med lågstadieläraren och eller att förskolläraren arbetar i fritidsverksamheten efter förskoleklassens aktiviteter är slut för dagen. Detta innebär att förskolläraren ständigt är i barngrupp med resultat att förskollärarens planeringstid behövs för att planera verksamheten. Den största förändringen som har skett i förskollärarens yrkesroll är dock den som innebär att hon eller han får gå från en omvårdnadssituation till en lärandesituation. Detta beskrivs ingående i Lpofö98. Det blir mycket lite tid över för andra aktiviteter som reflexion och diskussion.

Fritidspedagogen är ofta delaktig i barnens undervisning under lektionstid. Han eller hon kan ta delningstimmar och bedriva undervisning i drama, skapande verksamhet etc. För ca 15 – 20 år sedan hade fritidspedagogerna barnfri planeringstid när eleverna var på lektion. Detta resulterade i att de fick tid till att reflektera och förbereda verksamheten på eftermiddagen. Denna tid saknas idag.

I den teoretiska bakgrunden beskrivs bl a skolans historiska bakgrund. Från början var undervisning ett privilegium endast för pojkar ur högre samhällsklasser. Idag har vi skolplikt för samtliga barn i vårt samhälle. All undervisning skall ske utifrån en demokratisk grund. I dag debatteras det i media och diskuteras i kollegier om och hur vi undervisar och pratar med flickor respektive pojkar. Undervisningen diskuteras i ett genusperspektiv. Forskning visar att redan när ett barn föds har vi olika tonläge på rösten beroende på om den nyfödda är en pojke och en flicka. Pojkar tillåts att ta mer plats på lektionerna och på fritids. Pojkar och flickor beskrivs som individer med olika

förutsättningar. Pojkar leker och agerar i team, de samspekar. Flickor leker två och två eller i små grupper.(Kärrby, 1987).

När kollegiet diskuterar läroplan och styrdokument är detta ett viktigt ämne att ta i beaktande. Behandlar pedagogerna flickor och pojkar olika?

9.1 Resultat i förhållande till syfte och frågeställning

De resultat som presenteras handlar om vad de 27 respondenterna i enkätundersökningen samt vad de 8 personer i intervjuerna svarar. Dessa svar analyseras utifrån rapportens frågeställningar.

Syftet med denna studie är att få reda på vad de olika yrkeskategorierna anser och vet om varandras kompetenser. Hur kan vi mötas och ta del av varandras kompetenser? Hur kan vi samarbeta på bästa sätt för att uppfylla vårt uppdrag som står i Lpo94? Vilka kunskaper och visioner har skolledare om detta?

Frågeställningarna lyder som följande

- Vad utmärker förskollärarens, grundskollärarens samt fritidspedagogens yrkesroller idag?
- Hur ser man på uppdraget i respektive yrkeskategori?

9.2 Intervju – resultat

Respondenterna består av tre kvinnliga grundskollärare som alla har en lång erfarenhet i yrket. Fyra fritidspedagoger; en man och tre kvinnor samt en utbildad man som sedan fem år arbetar som fritidspedagog. 20 pedagoger tillfrågades om de ville uttrycka sina tankar i en intervju, men det var endast dessa 8 personer som var villiga att låta sig intervjuas. Detta minimala underlag utgör ingen grund att göra någon vetenskaplig bedömning på, utan materialet ska ses ett exempel på hur en intervju kan se ut och tolkas.

Varje yrkeskategori arbetar efter sitt uppdrag och litar på att övriga utför sitt arbete. Ingen har någon önskan att ”ta över” varandras uppdrag. Alla respondenter har regelbundna diskussioner i arbetslagen och anser att det är lärorikt och att de tar del av varandras kunskaper. Samtliga anser att diskussion och reflektion är det bästa sättet att ta del av varandras kompetenser. Vissa anser att det saknas tid till detta och uttrycker sitt missnöje. Vad som kännetecknar kvalitet i det egna yrket beror på vilken yrkeskategori personen tillhör. För de två skolledare innebär det att uppfylla elevers och föräldrars förväntningar, för lärarna att ge eleverna en god utbildning och slutligen menar fritidspersonalen (inklusive en förskollärare) att barnens trygghet i gruppen anger kvaliteten på denna.

Fråga nummer fyra *”Ursprungligen formulerades skolans huvuduppdrag till att förmedla kunskaper”*. *”Denna mening har nu omformulerats till att främja lärande där individen stimuleras till att inhämta kunskaper”* är intressant därför att den väcker en tanke om

lärarens roll i frågan om hur barnen når till de uppställda målen i läroplanen. Hur ska teorin förmedlas? Vilken roll har eleven, läraren och föräldrarna?

I fråga nummer 5 och nummer 7 vill jag ta reda på vilken roll förskoleklassen har i skolan. Förskolepedagogiken ska tillföra skolan ett nytt och unikt sätt att se på barnen. Anser de olika yrkeskategorierna att förskollärarens kunskap tillför något nytt och tas den kunskap tillvara?

Fråga nummer 5 lyder som följande: *"1991 bestämde staten att sexårsverksamheten skall bedrivas i skolan". "Det poängteras att förskolans unika kunskaper om barns utveckling, vanan att ha ett nära samarbete med hemmet samt förmågan att möta barnet där det är skall tas till vara. Har förskolans inträde i skolan påverkat och utvecklat pedagogiken i skolan något?"*

Fråga nummer 7 *"Vad anser du att förskoleklassens verksamhet innebär/ska innebära"?*

De övriga 15 frågorna i enkätundersökningen belyser olika värderingar som vi har samt hur de tillfrågade anser att ett samarbete ska komma till stånd mellan kategorierna samt elevernas föräldrar. Vilken eller vilka har det yttersta ansvaret för barnen? Hur påverkar ett samarbete arbetsvillkoren? Sker det ett tillfredsställande samarbete? Om inte; vad är det som de tillfrågade saknar?

Den pedagogiska kunskapen i gruppen av lärare och i gruppen av fritidspedagoger skiljer sig så till vida att lärarna formar sin kunskap till en teoretisk lärandesituation och fritidspedagogerna använder sin till att skapa ett forum för en social fostran. Respondenterna i respektive yrkeskategori uttrycker också detta i sina svar, de undervisar efter sitt uppdrag. De specifika kunskaper som de har genom sin utbildning skall tas tillvara.

En lärare anser att *"samverkan är ett utbyte av ett innehåll av det man gör"*. Hon menar att det är lättare att se hela barnet, hela dagen om pedagogerna samverkar runt barnet och utnyttjar sina kunskaper. En fritidspedagog uttrycker sin åsikt så här: *"samverkan innebär helhetstänkande hos mig, barnen och föräldrarna"*. Hon inser att ett samspel innebär att det innefattar alla "aktörer". Detta står också beskrivet i Lpo94.

Ett arbetslag är en formell grupp där medlemmarna ska ha en tydlig koppling till mål och uppgift. Värdegrunden och målen beskrivs tydligt i Lpo94. Människorna i den formella gruppen har alla olika bakgrund, erfarenheter samt utbildning. Vägen till målen i Lpo94 kan därför se olika ut beroende på vilken person som tolkar dem. Samtliga tre yrkeskategorier i arbetslaget är viktiga för eleverna och bildar tillsammans en bas för barnens utveckling och inläring.

För att uppfylla det uppdrag som står att läsa i Lpo94 fodras det tid för diskussion samt fortbildning. Det är rektors uppdrag att se till att denna tid skapas. *"Det är rektor som ska bygga broar och se till att alla följer visionerna."* Det var endast två skolledare som besvarade enkäten och detta skapar inte något underlag för att göra en bedömning. Den manliga skolledaren uttrycker sig dock så här; *"allt annat än ett samarbete i mitt yrke är av helt underordnad betydelse"*.

De olika yrkesrollerna i skolan har förändrats under årens lopp. Lärarens uppdrag har gått från att vara en "utlärande situation" till en medforskande yrkesroll. Förr i tiden var

läraren en auktoritet som inte ifrågasattes. Idag består deras uppdrag av att skapa inlärningssituationer som stimulerar barnen samt att ha ett gott samarbete med föräldrarna. Lärarna är den yrkeskategori i skolan som är mest medvetna om i vad deras yrkesroll innebär. Detta beror på att de har målen i Lpo94 att stödja sig på. De vet exakt vad som fodras av dem eftersom dessa mål skall uppfyllas för att eleven ska kunna flytta upp en årskurs. Lärarna uttrycker vikten av ett samarbete mellan kollegiale men de har en lång erfarenhet av att arbeta självständigt och av att fatta egna beslut.

Tidigare tog fritidspedagogerna över barnen efter lektionernas slut, idag sker ett nära samarbete mellan de olika komponenterna. Fritidspedagogen skall aldrig vara en "hjälp lärare", men kan idag ha lektioner med delar av klassen inom området för sitt kunnande. Som exempel på detta kan ges att ha drama eller annan skapande verksamhet. Om ett gott samarbete existerar mellan lärare och fritidspedagogerna kan även skolarbetet fortsätta i fritidsverksamheten. Som exempel kan ges ämnet matematik. Läraren undervisar eleverna i den teoretiska delen och fritidspedagogerna arbetar vidare med ämnet genom olika praktiska övningar. Fritidspedagogens uppdrag innebär fortfarande att tyngdpunkten läggs på den sociala kompetensen hos eleverna. Uppdraget beskrivs som rekommenderade mål i Lpo94. De har ingen press på sig att eleverna skall uppfylla vissa krav för att få fortsätta till nästa årskurs. Fritidspedagogerna har som tradition att samarbete tätt i arbetslaget och de anser att en dialog är viktig och nödvändig för att kunna utföra sitt uppdrag på bästa sätt.

Förskolläraren är som tidigare beskrivits relativt ny i skolans värld. I förskoleklassen skall fortfarande förskolepedagogiken fungera som bas. I mycket av verksamheten ingår leken som grund till ett lärande. I både intervjustudien samt i enkätundersökningen uttrycker de responderande personerna farhågor att förskoleklassen innebär för mycket skolverksamhet. I Lpofö98 beskrivs de rekommenderade mål som de har att rätta sig efter och som de ska försöka få sina elever att uppfylla. Förskollärarna har också som tradition att arbeta genom att föra en dialog med kollegorna samt att ha ett nära samarbete med föräldrarna. De är en minoritet i skolans värld och det är mycket viktigt är förskollärarna ges tillfälle till att diskutera och reflektera med kollegor med samma yrkesutbildning. Annars är det lätt att responsen för deras kunskap blir medioker.

Enkät och intervjufrågor tolkas av respondenterna efter utbildning. Alla anser att leken är viktig för elevernas inläring. För fritidspedagogerna innebär lek i skolan en social fostran, för grundskollärarna är leken främst en metod för att göra en undervisningssituation mer lustbetonad. *"Man kan skoja till på lektionerna så blir det roligare för barnen."* I enkätundersökningen besvarade flera förskollärare frågorna och svaren där blev helt annorlunda. De anser att leken har en stor betydelse för elevernas teoretiska inläring.

9.3 Enkätundersökningen, en tolkning utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell.

Oavsett vilken yrkeskategori vi tillhör i skolan så är vi där för att utveckla elevernas kunskaper och sociala färdigheter. Enligt den utvecklingsekologiska modellen så sker all utveckling genom en interaktion mellan människan och miljön. Personalens

förutsättningar består av den fysiska miljön, den sociala miljön (kollegorna, eleverna samt föräldrar). Elevernas förutsättningar består av den fysiska miljön, den sociala miljön (kamrater, personal och föräldrar). (Mikrosystem). Dessa mikrosystem; dvs. aktörernas närmiljöer bildar tillsammans ett mesosystem. En interaktion mellan dessa är en förutsättning för att eleverna ska tillskansa sig kunskap.

"Samhället vilar på ett fundament av värderingar, (en värdegrund) ifråga om etik, moral, jämställdhet och demokrati." Är dessa värderingar orubbliga?

De värderingar och lagar som finns i det svenska samhället har sin grund i bibeln. Oavsett om vi är religiösa eller inte så är våra gällande lagar i det svenska samhället skapade utifrån de tio budorden. De politiska besluten fattas efter rådande politisk ideologi. I detta exosystem kan vi påverka genom att rösta på de politiker som vi anser har bäst ideologi, men i övrigt kan vi inte påverka mycket. Detta exosystem påverkar däremot människors liv; både privat- och arbetsliv. Enligt Bronfenbrenner har de lagar och beslut som fattas på denna nivå en stor betydelse för hur relationerna på övriga nivåer utformas. Det är viktigt att dessa värderingar och beslut utvärderas och aktualiseras regelbundet eftersom det sker en ständig förändring i samhället.

"Har du/ni haft en diskussion i arbetslaget om vilka personliga värderingar du/ni har?"

"Är det möjligt att ha olika värderingar och ändå fungera som ett arbetslag?"

Våra personliga värderingar påverkas av vår personliga politiska ideologi och bakgrund samt i viss mån av det rådande politiska klimatet i samhället. Vi måste anpassa oss efter de förutsättningar som finns. Enligt Bronfenbrenner påverkar klimatet i arbetslaget prestationer i skolan. Han säger vidare att det ligger i den mänskliga naturen ett försök till anpassning mellan individer i olika settings. Även om våra åsikter går isär så försöker vi, allt enligt Bronfenbrenners teori att finna en väg till samarbete. I skolan arbetar samtliga efter samma värdegrund och det är vår uppgift att tolka den så att vi skapar ett bra arbetsklimat för eleverna.

"Ursprungligen formulerades skolans huvuduppgift till att förmedla kunskaper, Denna mening har nu omformulerats till att främja lärande där individen stimuleras till att inhämta kunskaper. (Lpo94.

All inlärning sker genom en interaktion mellan individens miljö och individen själv. Inlärning sker genom ett aktivt samspel mellan läraren och eleven. De skapar tillsammans den miljö som den enskilda eleven behöver för att en inlärning skall ske. Enligt Bronfenbrenner kan inte inlärning ske genom ett ensidigt agerande från en av aktörerna, inlärning sker genom ett aktivt handlande mellan samtliga aktörer.

"1991 bestämde staten att sexårsverksamheten skall bedrivas i skolan. Det poängteras att förskolans unika kunskaper om barns utveckling, vanan att ha ett nära samarbete med hemmet samt förmågan att möta barnet där det är skall tas tillvara. Har förskolans inträde i skolan påverkat och utvecklat pedagogiken i skolan något?"

Förskolans inträde i skolan skapar ett tillfälle där barnets olika settings kan närma sig varandra. Deras lärandemiljö utvidgas och aktörerna ges ett unikt tillfälle till samarbete.

"Vilken betydelse har leken i ett inlärningssammanhang?"

Bronfenbrenner nämner inget om lekens betydelse för ett barn.

”Vilket samarbete har de med andra yrkeskategorier i verksamheten?”

I mesosystemet skapas relationerna mellan de olika settings i elevens värld. De olika yrkeskategorierna skapar ett mikrosystem, ett setting i skolan. Fungerar inte deras samarbete, försämras elevernas inlärningsituation.

”Vad har samarbetet betytt för ditt sätt att arbeta?”

Kollegor på en arbetsplats bildar varandras miljö. Denna miljö skapar i sin tur ett underlag för elevernas inläring. En interaktion mellan de olika medverkande är en förutsättning för att relationerna mellan olika settings ska fungera.

”Har samarbetet påverkat dina arbetsvillkor?”

Enligt den utvecklingsekologiska modellen sker den mänskliga utvecklingen genom att den motiverade individen är engagerad i olika aktiviteter, dvs. i detta fall olika arbetssätt och tankar hos kollegorna och eleverna.

”Vilket inflytande har samarbetet på klimatet i arbetet?”

Individer som har förståelse för varandras tankar och arbetssätt skapar ett positivt klimat på arbetsplatsen. Detta kommer att gagna samtliga människor som ingår i detta setting.

”Hur ser du på rektors betydelse för samarbetet?”

I alla gruppkonstellationer som skapas i samhället skapas det också en ledare. En huvudansvarig som för gruppens talan. Rektor skapar i detta fall ett underlag för övrig personal att arbeta utifrån. Hon eller han är också en länk mellan politiker (exosystemet) och de olika settings som finns i mesosystemet.

”Vilken betydelse har ett samarbete mellan yrkeskategorierna för barnen?”

Som tidigare beskrivits har ett positivt samarbete en stor betydelse för barnens sociala och inlärnings miljö. Tillsammans utgör alla komponenter i barnens närmiljö på skolan.

”Vad skulle behövas för att öka kvaliteten i den egna verksamheten?”

Bronfenbrenner menar att vi måste vara medvetna om att miljön utvecklas och förändras ständigt. Vi människor reagerar olika vid olika tidpunkter och eftersom vi utgör en del av miljön som utvecklas och förändras vi också ständigt. Detta bör kollegiale vara medvetet om. De måste vara medvetna om att en situation ska tolkas utifrån ett ”här och nu” perspektiv.

”Har ni haft en diskussion i arbetslaget om Lpo94 värdegrund och mål?”

Lpo94 värdegrund och mål är statisk, dessa förändras inte förrän en ny läroplan skrives. Däremot kan människors tolkning och arbetssätt utifrån värdegrund och mål förändras. (Se föregående fråga).

9.4 Föräldrarna.

Barnens hemmiljö ser olika ut för olika barn och den påverkar barnens prestationer i skolan. Det kulturella kapital som föräldrarna har att överföra till sina barn är avgörande för barnens prestationer i skolan. Som exempel kan ges föräldrarnas yrken, tillgång till litteratur i hemmet, kulturutbud som teaterbesök etc. Föräldrarna medverkar både i sina barns mesosystem samt i deras exosystem. Föräldrarna måste känna sig delaktiga i skolan

samt känna ett ansvar för sitt barns utveckling och prestationer. Svaren i intervju samt i enkäten visar att samtliga pedagoger är öppna för en viss föräldrasamverkan, men eftersom ansvaret för barnens inläring ligger på arbetslaget så har de därmed beslutanderätt. En svarande uttrycker sig så här: *"Klart att det är viktigt med samverkan med föräldrar, men för mycket av deras närvaro kan bli negativt."* Vad som kan bli negativt förklarade inte respondenten. En annan respondent säger att *"Det är inte möjligt med total föräldrasamverkan eftersom det finns så väldigt olika uppfattningar om skolans/lärares uppdrag hos föräldrarna"*.

9.5 Arbetslaget.

Här ingår de olika yrkeskategorierna som genom samverkan ska skapa en miljö som främjar elevernas inläring och sociala utveckling. Våra handlanden och referensramar påverkar vårt arbetssätt samt kollegor. Alla tillfrågade har haft en diskussion i arbetslaget angående deras personliga värderingar. Majoriteten (23/27) anser att det går att samarbeta även om inte värderingar och åsikter alltid stämmer överens. En grundskollärare uttrycker sig så här: *"Så länge man kan komma överens om vad som ska gälla, så kan man ändå ha olika åsikter."* Ett antagande är att respondenter menar de dagliga rutinerna och reglerna. I det dagliga arbetet med eleverna måste pedagogerna anta ett professionellt ställningstagande där de ska ha kompetens att kunna skjuta vissa personliga värderingar och åsikter åt sidan. Det måste skapas gemensamma mål och anpassa sig till; det ska skapas en "vi känsla". Regler och rutiner ska vara uttalade samt reflekteras regelbundet. Verksamheten ska planeras och utvärderas gemensamt. En bra pedagogisk verksamhet hjälper till att utjämna de kulturella skillnaderna mellan eleverna.

I arbetslagen ingår också ledningen; dvs. rektor och biträdande rektorer. De har ett stort ansvar att axla. De ska förmedla det politiska klimat som råder i stadsdelen, ha det ekonomiska ansvaret för skolan samt ha det yttersta pedagogiska ansvaret. I deras arbetsuppgifter ingår också att se till att arbetslagets samarbete fungerar. Detta sker genom att det skapas tillfällen för fortbildning, diskussion och reflektion. Ledningens uppgift är att vara en länk mellan personal samt elevers mesosystem och exosystem.

Som det tidigare har beskrivits har vi få möjligheter att påverka samhällstrukturen på makronivå. Den har en stor betydelse för oss och är en grund till hur vi kan utföra våra arbeten. Vi ska samarbeta och utjämna de kulturella skillnaderna; barnens förutsättningar genom att skapa en pedagogisk verksamhet utifrån de förutsättningar som finns.

10. Sammanfattning av och reflexioner kring den empiriska undersökningen

10.1 Skolan beskriven från ett historiskt perspektiv

Från början var skolundervisningen bara för vissa samhällsgrupper som t ex söner till adelsmän. Böndernas söner ansågs kunna sköta sitt arbete utan att utbildas och flickornas utbildning diskuterades överhuvudtaget inte. Så småningom skulle även böndernas söner få en utbildning(1862). Allt eftersom det svenska samhället utvecklades och industrialiserades fick så småningom alla barn; även flickor rätten att utbildas.

I den teoretiska bakgrunden beskrivs skolan som en samhällsföreteelse. Vidare beskrivs att skolan speglar de politiska, ekonomiska och sociala villkor som råder i samhället. Eleverna utbildas utifrån samhällets behov. Förändringarna i samhället sker mycket snabbt och därmed även behoven. Därför är det viktigt att samhällets och skolans värdegrund diskuteras kontinuerligt. Det kulturarv och de värderingar som vi ska föra vidare till barnen förändras ständigt. Detta är också anledningen till att en ny läroplan utarbetades 1994, den gamla blev omodern. Hälften av de tillfrågade anser att värdegrunden som beskrivs i Lpo94 är orubblig. Jag hävdar och enkäten visar att eftersom samhällets struktur förändras så snabbt så kan värdegrunden inte vara orubblig.

I och med att förskoleklassens inträde i skolan i början på 1990-talet skrevs leken in i läroplanen. I leken bearbetar barnen sin vardag och sin nyförvärvade kunskap. Samtliga yrkeskategorier i skolan är också medvetna om lekens betydelse i barnens inläring. Betydelsen av företeelsen lek tolkas olika av de tillfrågade. För någon betyder lek att man som utlärande människa personligen leker och gör sig rolig i inläringssituationen. För en annan människa betyder lek att man aktivt leker med barnen i en lek som är anpassad till utlärandet. Språk är en länk mellan människor, men innebörden i företeelser och ord tolkas olika utifrån personernas egna erfarenheter och värderingar. Svedberg (2003, s.75) beskriver att *"tanken uttrycks inte i ordet, utan fullbordas i talet"*.

Det är möjligt att arbeta tillsammans inom ramen av en demokratisk värdegrund trots att vi tolkar företeelser olika och kan ha olika värderingar. Rektorer har det yttersta ansvaret för all verksamhet på skolorna. Ett av deras uppdrag är att ge medarbetarna möjlighet till kompetensutveckling, diskussion och reflektion inom arbetslaget. Samtliga respondenter uttrycker att det inte finns tid till detta. De anser att all tid går åt till olika uppdrag inom barngruppen som rutiner i vardagen, att diskutera enskilda barns situation etc. Ca hälften av de tillfrågade i enkätundersökningen anser att rektor har en stor betydelse för att ett tillfredställande samarbete ska komma till stånd inom arbetslaget.

I rektors uppdrag ingår en rad förpliktelser som ska uppfyllas, ofta med knappa resurser. De ska vara en länk mellan politikerns beslut och den reella verkligheten som råder på skolan. För att få en uppfattning om verksamheten fodras det av rektor att hon eller han regelbundet deltar i verksamheten. Det är rektor som har det yttersta ansvaret för skolans resultat och att de nationella målen uppfylls.

Grundskollärarna tyckte att de ibland fick fungera som arbetsledare. Deras yrkessituation har förändrats genom åren. För bara några decennier sedan var läraren en auktoritet som var den obestridda kunskapsförmedlaren. Idag ska läraren vara en medforskare till barnen. Läraren som arbetar med de mindre barnen på lågstadiet har också i de flesta fall fler yrkeskategorier att arbeta med; fritidspedagoger och förskollärare. Detta innebär att de får tillgång till deras pedagogik. I enkätundersökningen anser de flesta att de har lärt sig mycket av varandra samt att de har fått tillfälle att fördjupa de egna yrkeskunskaperna. De samarbetar regelbundet med varandra under en vanlig arbetsvecka. Detta samarbete gör att trivseln har ökat på arbetsplatsen enligt de tillfrågade.

10.2 De olika yrkeskategoriernas kulturella bakgrund och deras roll i nutid

Tidigare beskrivs i denna studie att de tre olika yrkeskategorierna grundskollärare, förskollärare samt fritidspedagoger inte har en lång tradition av samarbete. Även om deras uppdrag innebär ett lärande för eleverna så utgår de olika kategorierna ifrån en pedagogik som skiljer sig från varandra.

10.3 Rektor

Rektor har alltid haft som sitt huvudsakliga uppdrag att vara den yttersta ansvariga för all verksamhet på skolan; kontakter med stadsdelsnämnden, ekonomi samt ett pedagogiskt ansvar. Hon eller han ansvarar alltid för att det finns adekvat utbildad personal som ansvarar för utbildningen. Rektor skall som statlig tjänsteman förverkliga de politiska beslut som styr verksamheten på skolan samt ha en viss föräldrakontakt.

I Lgr80 beskrivs ett förslag om att skolstyrelsen skall delegera sin beslutanderätt till rektor. Detta för att beslut rörande skolan skall ske på lokal nivå. Med detta menas ansvar för skoldagens utformning, schema, arbetsfördelning etc. Rektor i sin tur har mandat att delegera ut planeringsuppgifter till lärarkåren. Rektor är skyldig att upprätta en arbetsplan där denna planering skall redovisas. Den lokala arbetsplanen har till syfte att beskriva skolans mål och ambitionsnivå. Denna arbetsplan skall sedan utgöra en utgångspunkt för utvärdering av skolan. (Skolöverstyrelsen, 1980).

10.4 Lärarna

Lärarna har gått från en inlärningsituation där de sågs som kunskapsförmedlare. Numera ska de vara en inspirationskälla där de ska inspirera eleverna till att söka kunskap själva. De ska vara en medforskare till eleverna. Skolan har gått från att vara ett reglerat system till att vara ett målstyrt. Detta har medfört att många elever inte når skolans mål. Detta har från politiskt håll beskrivits som ett segregationsproblem. (Se ”föräldrar”). Den 1 januari

2006 kom det lag på att varje elev i förskola och skola ska ha en individuell utvecklingsplan, (IUP).

Som det nämndes tidigare har grundskollärarna en vana att arbeta ensamma, vilket innebär att de är inte vana att diskutera verksamheten med andra yrkeskategorier än sin egen. De känner ett stort ansvar att läroplanen ska följas. Det innebär att de är öppna för diskussion till en viss gräns men eftersom de har det avgörande ansvaret så anser de att de har de det sista ordet. Många av fritidspersonalen som intervjuades eller besvarade enkäten ser också läraren som en informell chef och accepterar det. Det är ofta läraren som dikterar villkoren för hur undervisningen skall ske, fritidspedagogerna anses sig inte ha samma kunskaper som läraren.

Svaren i intervjun visar att det sker ett samarbete mellan de olika yrkeskategorierna, men läraren anser sig ha ett stort ansvar att målen i Lpo94 uppfylls. De anser också att det största ansvaret är deras. Som tidigare har beskrivits har lärarens yrkesroll förändrats under årens gång. Kraven från samhället; politiker och föräldrar ser annorlunda ut. Samhällstrukturen och förutsättningarna för både lärare och elever har förändrats på en relativ kort tid och detta innebär att även yrkesrollen har förändrats.

En grundskollärare uttrycker sin frustration över att alla i arbetslaget inte har utbildning nog eller rätt utbildning för att förstå hur en lärandeprocess kan se ut och att vägen till kunskap kan se olika ut. Hon anser att det genererar mycket tid att behöva övertyga kollegiet att de ska tillvara på hennes kunskap. För henne gäller det att hela tiden visa vad hon kan och strida för sin sak. Hon är väl medveten om att det står i Lpo94 att kollegiet ska se hela barnet hela dagen. För att detta ska kunna genomföras behövs det ett samarbete mellan samtliga yrkeskategorier. Detta är hon också öppen för, men i arbetslaget har man olika prioritet på vad man anser är viktigt. Övriga kollegor vill även medverka i undervisningens utformning och grundskolläraren anser att de inte har kunskap för att kunna göra det.

En annan grundskollärare uttrycker sig *"jag har planerat skolbiten och de fritidsbiten". "Det är jag som bedriver undervisningen och det är jag som är ansvarig för den."* Samverkan för henne är att *"planera gemensamma arbetsområden och ta ett gemensamt ansvar."*

Bägge grundskollärarna uttrycker att de är öppna för en samverkan i kollegiet, men att eftersom de är huvudansvariga för elevernas inläring så skall denna samverkan ske på deras villkor.

Lärarna har en lång yrkestradition där de har ansetts som en bärare av kunskap och en auktoritet. Svaren i enkätundersökningen samt i intervjun visar att denna yrkestradition är svår att ändra på. Samtliga uttrycker sin goda vilja till att ta del av andra yrkeskategoriers kunskap och finner det intressant att föra en dialog i kollegiet. De känner dock ett stort ansvar för att uppfylla målen i Lpo94; de ser det som sitt huvudsakliga uppdrag och är därför öppna för en samverkan bara till en viss gräns. Detta visar också svaren på frågan i enkätundersökningen:

"Skolans arbete med barnen skall ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen. Föräldrarna skall ha möjlighet att inom ramen för målen vara med och påverka verksamheten. Lpo94. Hur ser du på en föräldrasamverkan?" Här uttrycker samtliga

yrkeskategorier att en viss föräldrasamverkan är nödvändig för gruppen. Beslutanderätten för barnens lärandesituation i skolan ligger dock på de som har ansvaret, dvs. kollegiale. Ska det förekomma en föräldrasamverkan så måste dessa vara överens med gruppen.

Här har det öppnats för en ny situation i lärarens arbetssituation. Det står klart och tydligt i Lpo94 att en föräldrasamverkans skall ske men läraren har fortfarande huvudansvaret för barnens inläring. Skolans pedagoger kan aldrig kräva ett samarbete av föräldrarna utan bara be om det. Har eleven svårigheter med sin läsinläring så kan läraren rekommendera föräldrarna att hjälpa till med läsinläringen i hemmet, men inte göra den till föräldrarnas ansvar.

Även föräldrarna såg läraren som en auktoritet för bara några decennier sedan. Lärarens åsikter och kunskap ifrågasattes väldigt sällan. Idag är läraren och övrig pedagogisk personal under ständig bedömning och utvärdering.

10.5 Förskollärare

Förskollärare utgår alltid från att se till hela barnet. Omvårdnad, omsorg, fostran och lärande präglar hela verksamheten. De har ett utvecklingspsykologiskt perspektiv i sin undervisning. Leken har alltid varit och är en viktig komponent i ett inläringssyfte. Förskollärare har också en stor vana av att arbeta i nära samarbete med föräldrarna.

Samtliga respondenter uttrycker en oro att förskoleverksamheten ska bli för likt skolans verksamhet. Det är lätt att ta till sig skolans pedagogik eftersom dess traditioner är starka och hur funnits länge. Förskoleklassernas inträde skedde för 15 år sedan. Samtidigt ställs det krav från lärarna vad barnen ska kunna när de har avslutat de två terminerna i förskoleklassen. Eleverna ska ha tillägnat sig en fonologisk medvetenhet och ska ha lagt grunden till en tidig läs- och skrivinläring. De ska kunna ramsräkna fram och baklänges från 1–20. Den sociala träningen är viktig; barnen ska lära sig att räcka upp handen när de vill säga något, de ska kunna lyssna när de får instruktioner samt lyssna på kamraterna. Barnen är små när de kommer och det blir en balansgång för förskolläraren att undervisa.

De förskollärare som förekommer i studien känner sig mer nära fritidspedagogerna än lärarkollegiale. De har samma grundutbildning i att se till barnens sociala situation och omvårdnad. Förskollärarna har också kunskap om hur barnens fysiska och psykiska utveckling och mognad ser ut. Denna mognad är direkt avgörande hur elevernas undervisning skall bedrivas. Som förskollärare är det lätt att bli för ambitiös och kräva för mycket av barnen. I Lpofö98 står beskrivet vad barnen skall tränas i för att vara förberedda inför årskurs ett. Detta beskrivs i ”förskollärarens yrkesroll” i denna studie. Det var endast tre förskollärare som besvarade enkäten, det utgör inte ett underlag för att kunna dra några generella slutsatser. Två av dessa pedagoger anser dock att förskoleklassen skall finnas inom skolans väggar. Som argument ges *”att barnen får möjlighet att lära känna skolan”*. *”De får också en möjlighet till en långsam invänjning inför årskurs ett”*. Den tredje respondenten anser att förskoleklassen skall vara kvar på förskolan och gav inga argument för denna åsikt.

Samtliga förskollärare är stolta över sin kunskap, men är i minoritet i kollegiet. Som förskollärare måste du profilera dig i skolan samt kunna argumentera för din kunskap och

dina åsikter. De tre pedagogerna uttrycker sin glädje över att ha ett samarbete samt regelbunden diskussion och reflektion med övriga kollegor.

På frågan *”Vad anser du att förskoleklassens verksamhet innebär/skall innebära?”* svarade de att verksamheten skall innebära *”en skolförberedande verksamhet som ska innehålla lek, lärande och skapande verksamhet.”* Verksamheten kommer att innehålla en del från lärarens, fritidspedagogens samt en kombination av förskolans huvudsakliga verksamhet.

10.6 Fritidspedagogerna

Fritidspedagogerna har en stor roll i barnens sociala fostran genom att de arbetar på ett gruppdynamiskt sätt. Fritidspedagogernas yrkesroll har gått från att vara ett komplement till hemmet till att vara en del av skolbarnomsorgen. De utgör ett komplement i barnens sociala fostran. Från början (slutet av 1800-talet) skulle barnen fostras och lära sig enkla hantverk. På 1940-talet skulle barnen ägna sig åt läsläsning och vila. Fritidspedagogerna i dagens skola är ansvariga för de skapande aktiviteterna som bild och drama. De ser till att barnen får en meningsfull fritid efter lektionernas slut samt ha en nära kontakt med barnens vårdnadshavare. Vad samtliga respondenter anser sig sakna är tid för diskussion och reflektion. De anser att deras yrke har blivit väldigt splittrat. Som skäl nämner de att de har krav på sig att vara inne i klassen i större utsträckning än tidigare. Tidigare tog de över barnen när skoltiden var slut men nu är de delaktiga hela dagen, vilket gör deras arbetssituation mer pressad. En positiv aspekt på denna förändring är att fritidspedagogerna blir med delaktig i elevernas hela dag på skolan. De har en möjlighet att se helheten, både elevernas kunskapsmässiga prestationer och dess sociala. En fritidspedagog anser att *”sociala, trygga, glada och påhittiga barn kännetecknar en bra kvalitet på verksamheten”*.

Både förskollärare och fritidspedagoger nämner också skälet att de har andra fackliga avtal än lärarkåren. Detta gör det svårt att samarbeta efter skoltid. All fritidspersonal har en obligatorisk planeringstid efter att verksamheten har avslutats för dagen. Den varierar pga. olika lokala avtal, men fritidspedagogerna har ca 1,5 timmar i veckan till sitt förfogande. De kan användas till att planera verksamheten, möten och föredrag etc. Lärarna har sin planeringstid inlagd i schemat och har ingen kvällstjänstgöring. Detta skapar ett organisatoriskt problem. När möts de tre yrkeskategorierna för en pedagogisk diskussion och ett samarbete? För att kunna närma sig varandra och verkligen ta del av varandras kunskaper är dessa pedagogiska diskussioner ett obligatorium.

En grund för kunskapsinläring skapas genom att utnyttja situationer i vardagen och skapa nya situationer där eleverna kan utveckla sina teoretiska kunskaper och befästa dem. I vardagssituationer utvecklar också eleverna en förståelse för olika begrepp och situationer. Som exempel kan ges natur, kultur och samhälle. Barn är vetgiriga och ställer många frågor. Genom att utgå ifrån dessa kan pedagogerna skapa tillfällen där barnen får utveckla sina tankar och idéer.

På vissa skolor i landet bedrivs en integrerad verksamhet, det kan innebära att eleverna går i förskoleklass t o m årskurs tre på samma avdelning. Detta arbetssätt skapar ett naturligt forum för ett nära samarbete i kollegiet. En av respondenterna som arbetar som

förskollärare beskriver att *"jag planerar med lågstadieläraren som jag jobbar mycket med"*. *"Vi samarbetar nästan varje dag i något sammanhang."* Hur samarbetet med fritidspedagogerna sker nämns inte i svaret. Barn i åldrarna sex till nio år ligger på skilda nivåer rörande fysisk och psykisk mognad. Därför måste verksamheten vara noggrant planerad och strukturerad för att den skall fungera tillfredsställande för alla åldersgrupper. Faktumet att kollegorna i arbetslaget arbetar tätt tillsammans över dagen skapar tillfällen för spontana och planerade diskussioner och reflektioner.

Lärarna som medverkar i denna studie har sin yrkesroll befast. *"Jag bedriver undervisningen och är ansvarig för den."* Förskollärare och fritidspedagoger uttrycker sina önsknings om hur de vill arbeta och hur ett samarbete skall se ut, men de har inte samma självklara syn på sin yrkesroll som lärarna har. En fritidspedagogs svar på frågan vad innebär samarbete för dig? *"Vi hjälper lärarna, vi kompletterar istället för att samarbeta."* En förskollärare anser att läraren och eleven ska söka kunskap tillsammans, vilket också står beskrivet i Lpo94. Förskollärarens åsikt är dock att *"jag arbetar med förskoleklass, de kan inte läsa som är en förutsättning"*. Inläring sker i hela barnets vardag. I Lpofö98 beskrivs leken som ett viktigt redskap för att skapa en inläringssituation.

Det är viktigt att visa vad man kan och vill. Samtliga yrkeskategorier skall klargöra för varandra vad i deras uppdrag består. Detta kan ske genom att dokumentera sin verksamhet så att samtliga; föräldrar och kollegor blir medvetna om vad verksamheten innehåller. Det är också av yttersta vikt att pedagogerna är väl insatta i läroplanen och styrdokumentet som gäller.

Samtliga respondenter i enkätundersökningen är överens om att varje yrkeskategori ska arbeta utifrån sin pedagogik och inte försöka att ta över varandras yrkesroller. Oavsett yrkestillhörighet ska arbetet vara *"ett arbete med ett självklart samarbete där man trivs med sina arbetskamrater och får gehör för sin kompetens och för sina åsikter"*. Varken fritidspedagoger eller förskollärare i studien har någon önskan att axla lärarrollen eller varandras. De önskar få respekt för sitt yrkes specifika kunskap; vissa anser att de får det och andra inte. I Lpo94 står bl a att läsa att *"läraren skall utveckla samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem"*. *"de ska också utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i gymnasieskolan."* Det står mycket klart beskrivet att yrkesgrupperna i skolan är skyldiga att föra en dialog i det dagliga arbetet samt ta tillvara på varandras kunskaper.

En av skolledarna uttrycker de olika yrkeskategorierna situation så här: *"viktigast är att göra det bästa av det vi har och inte drömma om sådant vi inte kan styra som tjänstemän"*. *"Man måste försona sig med att en del funkar bättre och annat eller andra sämre."* *"Ser man på sitt arbete som målstyrt kan det bli som en befrielse."* Vi kan inte styra de rådande politiska beslut som gäller på annat sätt än att rösta på ett annat parti vid val. Vi ska också känna till de mål som står beskrivna i Lpo94 samt veta vad de styrdokument som vi har att rätta oss efter innebär och skapa en väg att nå dem i samarbete med kollegiet. Vi ska också acceptera att alla människor är olika och att det går att samarbeta ändå.

Vi kan dock inom ramen av styrdokumentet skapa en miljö som gagnar alla; barn, rektor, lärare, förskollärare och fritidspedagoger. Detta sker genom att alla pedagoger deltar i ett forum där läroplanen är under ständig diskussion, att alla får delta i samma

fortbildningsprogram som nu främst gagnar lärarna. Rektor skall skapa tillfällena och bygga broar där samtliga pedagoger får ta del av varandras kunskaper samt ventiler sina kunskaper. Detta gagnar barnen; det är för deras skull som vi befinner oss på vår arbetsplats. Löneskillnader och olika avtal för olika yrkeskategorier som nämns som skäl för problem för att samarbeta är en viktig facklig fråga.

För alla yrkeskategorier gäller att de har ett kulturellt och ett socialt arv att föra vidare. I ett postmodernt samhälle som vårt sker förändringarna snabbt och det skapar ett nytt arbetssätt. Det kulturella kapitalet som vi tillsammans med föräldrarna förvaltar förändras ständigt. Verksamhet och värderingar måste vara under en ständig utvärdering. Det vi kan förmedla till eleverna är vad som ligger till grund till hur samhället ser ut idag, det historiska perspektivet. Ur ett miljöperspektiv ska vi undervisa i olika miljö- och naturfrågor. I ett internationellt perspektiv delar vi med oss av våra erfarenheter av andra kulturer. De etiska principerna förmedlas utifrån vår värdegrund som finns beskriven i läroplanen. (Linderoth, 1998). Detta är ämnesområden som kan förmedlas på olika sätt i klassrummet, i förskoleverksamheten samt på fritids. Kunskapen förmedlas utifrån yrkesgruppernas inriktning och specialitet.

Den mest markanta skillnaden i respondenternas svar; då främst mellan grundskollärares och övriga pedagogers svar är deras definition av innebörden av ”lek”. Lärarna har ännu inte tagit till sig vikten av att använda leken som en inläringssituation. Svaren visar att leken är för dem ett medel att göra lektionen trevligare. Fritidspedagoger och förskollärare ser leken som ett viktigt ”instrument” för att skapa en inläringssituation.

10.7 Människors agerande i grupp

Freud beskriver människorna som en hjord av individer med ett stort behov av en auktoritär ledare som de kan följa. Idag har synsättet förändrats, människor agerar i flera olika grupper beroende av vad de behöver. I familjen, (den primära gruppen) får vi bekräftelse och ska kunna känna oss trygga. För att ett arbetslag, (en formell grupp) ska kunna fungera måste medlemmarna sträva efter samma mål utifrån någorlunda likvärdig värdegrund. I gruppen får medlemmarna olika uppgifter att utföra utifrån utbildning och kompetens. En stark ledare behövs för att hålla ihop trådarna. På en skola är det rektor som har ansvaret för att gruppen fungerar. 15 respondenter i enkätundersökningen anser också att rektors ansvar är stort. Enligt systemteoretisk tolkning är en persons agerande ett uttryck för hela gruppen. Uppstår det meningsskiljaktigheter i gruppen beror detta på att interaktionen mellan samtliga medlemmar inte fungerar, inte på en enskild individ. (Svedberg, 2003).

För att kunna genomföra ett grupporienterat arbetssätt krävs det att mål och riktlinjer är tydliga. I skolan finns Lpo94 där mål och riktlinjer står tydligt beskrivna. Läroplanen är dock inte ett facit med färdiga förslag för hur arbetet ska utföras, utan vägen till målen kan se olika ut. Det är av största vikt att arbetslagen ges tillfälle att diskutera och reflektera samt ta del av varandras åsikter och värderingar för att detta arbetssätt ska kunna fungera. Svaren på frågorna i intervjun visar att de svarande ibland tolkar dessa på olika sätt. Vi tolkar utifrån vår utbildning, erfarenhet och värderingar. Vad alla saknar är tid för diskussion och reflektion. Som tidigare har beskrivits så är det ett av rektors ansvarsområden för att detta ska ske. Svaren i enkätundersökningen visar dock på att en

regelbunden diskussion sker i arbetslagen. Majoriteten anser också att de tar del av varandras kunskaper under det dagliga arbetet.

10.8 Ett grupporienterat arbetssätt utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell

Oavsett vilken yrkeskategori vi tillhör i skolan så är vi där för att utveckla elevernas kunskaper och sociala färdigheter. Enligt den utvecklingsekologiska modellen så sker all utveckling genom en interaktion mellan människan och miljön. Personalens förutsättningar består av den fysiska miljön, den sociala miljön (kollegorna, eleverna samt föräldrar). Elevernas förutsättningar består av den fysiska miljön, den sociala miljön (kamrater, personal och föräldrar). (Mikrosystem). Dessa mikrosystem; dvs. aktörernas närmiljöer bildar tillsammans ett mesosystem. En interaktion mellan dessa är en förutsättning för att eleverna ska tillskansa sig kunskap.

Hemmiljön ser olika ut för olika barn och den påverkar barnens prestationer i skolan. Det kulturella kapital som föräldrarna har att överföra till sina barn är avgörande för barnens prestationer i skolan. Som exempel kan ges föräldrarnas yrken, tillgång till litteratur i hemmet, kulturutbud som teaterbesök etc. Föräldrarna medverkar både i sina barns microsystem samt i deras mesosystem. Föräldrarna måste känna sig delaktiga i skolan samt känna ett ansvar för sitt barns utveckling och prestationer.

10.9 Arbetslaget.

Här ingår de olika yrkeskategorierna som genom samverkan ska skapa en miljö som främjar elevernas inläring och sociala utveckling. Våra handlanden och referensramar påverkar vårt arbetssätt samt kollegor. Vi måste skapa gemensamma mål och anpassa oss till varandra; skapa en "vi känsla". Regler och rutiner ska vara uttalade samt reflekteras regelbundet. Verksamheten ska planeras och utvärderas gemensamt. En bra pedagogisk verksamhet hjälper till att utjämna de kulturella skillnaderna mellan eleverna.

I arbetslagen ingår också ledningen; dvs. rektor och biträdande rektorer. De har ett stort ansvar att axla. De ska förmedla det politiska klimat som råder i stadsdelen, ha det ekonomiska ansvaret för skolan samt ha det yttersta pedagogiska ansvaret. I deras arbetsuppgifter ingår också att se till att arbetslagens samarbete fungerar. Detta sker genom att det skapas tillfällen för fortbildning, diskussion och reflektion. Ledningens uppgift är att vara en länk mellan personal samt elevers mesosystem och makrosystemet. I makrosystem beskrivs det rådande politiska klimatet i samhället.

Som det tidigare har beskrivits har vi få möjligheter att påverka samhällstrukturen på makronivå. Den har en stor betydelse för oss och är en grund till hur vi kan utföra våra arbeten. Vi ska samarbeta och utjämna de kulturella skillnaderna; barnens förutsättningar genom att skapa en pedagogisk verksamhet utifrån de förutsättningar som finns.

Referenser

- Andersson, B-E. (1986) *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Arfwedson, G. & Arfwedson, G. (2002) *Didaktik för lärare*. Stockholm: HLS förlag.
- Björklid, P. & Fischbein, S. (1996) *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur.
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Cambridge Mass: Harvard university.
- Carlgren, I. & Marton, F. (2001) *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Egelius, H. (2002) *Termllexikon i psykologi och psykiatri*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme, I. & Solvang, B. (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: studentlitteratur.
- Johansson, I. (FoU-rapport 2000:8) *Innehållet i den nya skolan. Erfarenheter från verksamheter som innehåller förskoleklass, skola och fritidshem*.
- Jonsson, P. (2001) *Arbeta i grupp*. Stockholm: Bilda förlag.
- Kihlström, S. (1998) *Förskollärare – om yrkets pedagogiska innehåll*. Lund: Studentlitteratur.
- Kärby, G. (1987) *Könskillnader och pedagogisk miljö i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Skolöverstyrelsen (1980) *Lgr80*. Stockholm: Libers förlag.
- Skolverket (2006) *Lpo94*. Stockholm: Fritzes förlag.
- Skolverket (2006) *Lpofö98*. Stockholm: Fritzes förlag.
- Linderoth, E. (1998) *Förskoleklassen*. Stockholm: Förskolans förlag.
- Lärarnas riksförbund.
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, B. (1993) *Individ och grupp. En introduktion till gruppsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Tebelius, U. (1987) *Grundbok i forskningsmetodik. Kvalitativa och kvantitativa*. Lund: Studentlitteratur.
- Repstad, P. (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällskunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Richardson, G. (1999) *Svensk utbildningshistoria*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket, (1999).
- Thurén, T. (1988) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber förlag
- Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet (1997).
- Vetenskapsrådet, (1990).

Enkätundersökning.

Hej,

Jag är en förskollärare som har arbetat inom yrket i 24 år varav 5 år i förskoleklass.

Jag ska nu skriva en D-uppsats som utgår ifrån Lpo94:s värdegrund och mål. Jag är också intresserad av att få veta lite mer om hur samarbetet fungerar mellan olika yrkeskategorier i arbetslagen i olika skolor. Därför skulle jag vara mycket tacksam om du vill dela med dig av din kunskap, dina idéer och åsikter till mig genom att fylla i denna enkät.

Allt material som jag kommer att få ta del av kommer endast att användas som en del av min rapport.

Allt material kommer också att behandlas konfidentiellt; ev. namn eller namn på skolor kommer inte att kunna spåras.

Jag tackar på förhand för din medverkan!

Med vänlig hälsning

(Anneli Skaring)

Enkätundersökning

1. Man
2. Kvinna

Utbildning:

Grundskollärare

Förskollärare

Fritidspedagog

Annan utbildning; nämligen.....

När avslutade du din grundutbildning?

1) ”Samhället vilar på ett fundament av värderingar (en värdegrund) ifråga om etik, moral, jämställdhet och demokrati.” (Lpo94, Lpf94 och Lpfö98). Är dessa värderingar orubbliga?

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

Egna kommentarer.....

.....

2) Har du/ni haft en diskussion i arbetslaget om vilka personliga värderingar du/ni har?

1. Ja
2. Nej
3. Vet ej

Egna kommentarer.....

.....

3) Är det möjligt att ha olika värderingar och ändå fungera som ett arbetslag?

- 1) Ja
- 2) Nej
- 3) Vet ej

Egna kommentarer.....

.....

4) Ursprungligen formulerades skolans huvuduppgift till ”att förmedla kunskaper”. Denna mening har nu omformulerats till ”att främja lärande där individen stimuleras till att inhämta kunskaper”. (Lpo94). Här följer tre påståenden. Rangordna dem i nummerordning.

1. Läraren har kunskapen och skall också förmedla den.
2. Läraren skall skapa inlärningssituationer som stimulerar barnen att söka kunskap själva.
3. Läraren och eleven skall söka kunskap tillsammans.

Egna kommentarer.....

.....

5) 1991 bestämde staten att sexårsverksamheten skall bedrivas i skolan. Det poängteras att ”förskollärarens unika kunskaper om barns utveckling, vanan att ha ett nära samarbete med hemmet samt förmågan att möta barnet där det är skall tas tillvara”. Har förskolans inträde i skolan påverkat och utvecklat pedagogiken i skolan något?

1. Ja
2. Mycket lite
3. Nej
4. Vet ej

Egna kommentarer.....

.....

6) Skolans arbete med barnen skall ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen”. Föräldrarna skall ha möjlighet att inom ramen för målen vara med och påverka verksamheten”. (Lpo94). Hur ser du på en föräldrasamverkan? Kryssa för det påstående som stämmer bäst med din åsikt.

1. Det är inte nödvändigt med en föräldrasamverkan.
2. En viss samverkan skall finnas, men ansvaret för barnens inläring ligger på arbetslaget och de har därmed beslutanderätt.
3. Jag är öppen för en aktiv föräldrasamverkan och böjer mig för deras beslut under förutsättning att läroplan följs.
4. Avstår från att svara.

Egna kommentarer.....

.....

7) Vad anser du att förskoleklassens verksamhet innebär/ska innebära? Kryssa gärna för flera alternativ och rangordna dem om du vill.

1. En två-terminers inskolning i skolans värld.
2. En skolförberedande verksamhet som ska innehålla lek, lärande och skapande verksamhet.
3. Leken ska ha den största betydelsen i denna verksamhet.
4. Vet ej.

Egna

kommentarer.....
.....
.....

8) Vilken betydelse har leken i ett inlärningsområde?

1. Mycket lite
2. Den är betydelsefull, men teoretisk undervisning är viktigare.
3. I leken lär barnet och därför är den betydelsefull.
4. Vet ej

Egna kommentarer.....
.....

9) Vilket samarbete har du med andra yrkeskategorier i verksamheten?

1. Jag arbetar regelbundet med andra yrkeskategorier under en vanlig arbetsvecka.
2. Vi planerar regelbundet tillsammans.
3. Jag samarbetar mest med min egen yrkeskategori.
4. Jag samarbetar mest med andra yrkeskategorier.
5. Samarbetet är koncentrerat till vissa tillfällen, t ex utflykter. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....
.....

10) Vad har samarbetet betytt för ditt eget sätt att arbeta?

1. Jag har lärt mig mycket av andra som jag haft användning för.
2. Samarbetet har inspirerat mig att fördjupa de egna yrkeskunskaperna.
3. Ingen större betydelse. Jag arbetar som tidigare.
4. Samarbetet förhindrar mig att utnyttja hela mitt yrkeskunnande. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....
.....

11) Hur har samarbetet påverkat dina arbetsvillkor?

1. Samarbetet är tidskrävande, men det har blivit roligare.
2. Det är ingen större skillnad nu jämfört med tidigare.
3. Samarbetet har gjort arbetet mer tidskrävande.
4. Det är lättare att hinna med arbetsuppgifterna nu än tidigare. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....

12) Vilket inflytande har samarbetet på klimatet i arbetet?

1. Trivseln har ökat.
2. Det är ingen skillnad.
3. Trivseln har minskat. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....

13) Hur ser du på rektors betydelse för samarbetet?

1. En stor betydelse.
2. Ganska liten betydelse.
3. Mycket stor betydelse.
4. Liten betydelse.
5. Ingen betydelse. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....

14) Vilken betydelse har ett samarbete mellan yrkeskategorierna för barnen?

- 1) Mycket stor betydelse.
- 2) Stor betydelse.
- 3) Ganska liten betydelse. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer till fråga

15) Vad skulle behövas för att öka kvaliteten i den egna verksamheten?

1. Fler personal/mindre barngrupp.
2. Tid för planering.
3. Samarbete.
4. Pedagogiska diskussioner/reflektioner.
5. Kompetensutveckling.
6. Mer resurser.
7. Ändrad organisation. (Johansson, 2000).

Egna kommentarer.....
.....

16) Har ni haft en diskussion i arbetslaget om Lpo94 värdegrund och mål?

1. Ja
2. Nej

Egna kommentarer.....
.....

17) Kan du ge några exempel på vad som kännetecknar kvalitet i det egna yrket?
(Johansson, 2000).

18) Hur kan vi bäst ta tillvara förskollärares, fritidspedagogers samt grundskollärares kunskaper och bäst skapa ett samarbete?

Skriv ner dina tankar och idéer på baksidan av papperet!

Tusen tack för din medverkan!!!

Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för individ, omvärld och lärande

Magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap, 61-80p

Magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap ges nu ut i IOL: s nya serie: MAGISTERUPPSATS I PEDAGOGIK, ISSN 1404-9023.

Tidigare utgivna D-uppsatser (magisteruppsatser) nr 1-31, med inriktning mot specialpedagogik, har givits ut i serien SPECIALPEDAGOGISK KUNSKAP: D-UPPSATSER, ISSN 1402-053X. Denna serie är nu avslutad.

Publikationerna kan beställas från Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande (IOL) (fax nr 08-737 96 30).

Utgivna publikationer:

Nr 1 (2000) Karin Arnesén & Jessica Kjerrman: Barnets bästa i utlänningslagen.

Nr 2 (2000) Christina Sandberg: Språk och Identitet. Pedagogers språkbruk i förskolan i två områden med olika socioekonomiska strukturer och språkkulturer.

Nr 3 (2000) Linda Åkerström: Mamma, vi ses väl igen? Om vikten av att hjälpa barn som sörjer en anhörigs död.

Nr 4 (2000) Perina Breimark: Finns det plats för 7-åringarnas rörelsebehov? - Om inläring och kroppsrörelse i en svensk och en engelsk skola.

Nr 5 (2000) Anamarija Todorov: DET VAR EN GÅNG TRE BOCKAR... Barns tolkning av en känd folksagas text och undertext.

Nr 6 (2000) Nicklas Lundberg: Betydelse av drama i förskola och skola.

Nr 7 (2000) Anders Nylén: Pedagogens betydelse för samspelet mellan småbarn i förskolan.

Nr 8 (2000) Annelie Fredricson: FÖRSKOLANS MÖTE MED BARBIE, MC-MÖSS OCH DATORER.

Intervjuer med sex förskollärare om barns leksaker och nya medier.

Nr 9 (2000) Roufia Hosseinian & Camilla Nordin: Elevinflytande i gymnasieskolan. En enkätundersökning gjord vid tre olika gymnasieskolor i Stockholms län.

Nr 10 (2000) Maria Kraemer Lidén: Kvalitet i Förskolan. 16 förskollärares syn på kvalitet i yrket.

Nr 11 (2000) Suzanne Kriström: Övergång till föräldraskap. Hur upplever 20 förstagångsföräldrar att deras roller, relationer, aktiviteter och tid har förändrats sedan de blev föräldrar?

Nr 12 (2001) Göta Eriksson: Matematiskt lärande. Ett radikalkonstruktivistiskt perspektiv. En litteraturstudie.

Nr 13 (2001) Birgitta Fagerlund: Att berätta med ord och bild - en studie om barns fria textskapande.

v.g.v

- Nr 14 (2001) Lena Sundbaum: Pedagogiska strategier inom bildämnet – stimulans och utveckling av kreativitet, fantasi och skapande förmåga hos barn med autism.
- Nr 15 (2001) Bodil Halvars-Franzén: Det kompetenta barnet – varför behöver vi ett kompetent barn just nu, i vår tid och i vårt samhälle.
- Nr 16 (2001) Ulrika Djerf Hedbom: "Hästen, hästen skakar på sin man" en studie om små barns första möten med sång.
- Nr 17 (2001) Maria Kraemer Lidén: Kvalitet i Förskolan, 16 förskollärares syn på kvalitet i yrket.
- Nr 18 (2001) Birgitta Thulén: Skolledarrollen i grundskolan – en diskussion om ledarroller och perspektiv på ledarskap.
- Nr 19 (2001) Ulla Morales-Adefalk: Anpassad studiegång och sen då? Nätverket kring två gymnasieelevers skolgång.
- Nr 20 (2001) Annika Kristoffersson: Diagnos på en debatt om diagnoser. Reaktionen på Eva Kärfves bok *Hjärnspöken, DAMP och hotet mot folkhälsan* i tryckta medier under hösten -00 och våren -01.
- Nr 21 (2002) Bengt Wahlund: Åtgärdsprogram – för vad och för vem? En analys av lärares utsagor om barn och ungdomar, skrivna inom ramen för kurser i specialpedagogik.
- Nr 22 (2002) Ann-Christine Wennergren: Dialogiskt lärande för elever i hörselklass. En studie om att utveckla ett förhållningssätt.
- Nr 23 (2002) Anna Egwall: Specialpedagogiska centra och specialpedagogens yrkesroll.
- Nr 24 (2002) Anna-Lena Ljusberg: Fritidshemmet som arena för formellt och informellt lärande. Vilka normer och värden etableras i fritidshemmet i interaktion mellan dess olika aktörer?
- Nr 25 (2002) Magdalena Karlsson: Flerspråkighet – problem eller förutsättning för utveckling? En förskolestudie.
- Nr 26 (2002) Eva Obäck: Makt och motstånd i klassrummet. Klassrumsobservationer i individuella program.
- Nr 27 (2002) Anneli Hippinen: Fritidspedagog eller lärare. En studie kring yrkesvalet.
- Nr 28 (2003) Yvonne Ekström: Lära för livet. Om kommunikationsstöd i skola och vuxenliv för personer med autism och samtidig utvecklingsstörning.
- Nr 29 (2003) Toura Hägnesten: Matematikscreening II – studium av ett kartläggningsinstrument relaterat till teoribildning, lärandeprocesser och styrdokument.
- Nr 30 (2003) Anders Rönnbäck: Lärandemiljön i skolan för den yngre punktskriftsläsande eleven.
- Nr 31 (2003) Anna Fouganthine: Maud. En fallstudie över en dyslektikers skriftspråkliga utveckling.
- Nr 32 (2003) Martina Lif Uddenfeldt: Särskilda undervisningsgrupper – en historisk tillbakablick samt en studie om hur personal i särskilda undervisningsgrupper ser på sitt arbete idag.
- Nr 33 (2003) Jorun Inderberg: Samhällsvetenskapsprogrammet för elever med DYSLEXI. En studie om att utveckla förhållningssätt.
- Nr 34 (2003) Susanne Montin: "Kroppen i lärandet – lärandet i kroppen". Elever i åk 5 reflekterar över sig själva och över sitt lärande, med utgångspunkt tagen i upplevelsen av den egna kroppen.
- Nr 35 (2003) Birgitta Bergqvist: Gråzonsbarnen i förskolan. Hur hittar vi dem och kan vi ge dem stöd?
- Nr 36 (2004) Ulla Collén: Utlandsadopterade ungdomars upplevelser av skolan. En enkätstudie.

- Nr 37 (2004) Ragna Alveblad: Samspelets betydelse för lärandet. En fallstudie om konstruktivism och matematik i särskolan.
- Nr 38 (2004) Caisa Holm: Frihet under makt och ansvar. Lärarnas professionalism i det postmoderna samhället.
- Nr 39 (2004) Pia Hed-Andersson: Läsförberedd. En studie om hur läs- och skrivsvårigheter kan förebyggas.
- Nr 40 (2004) Ann-Gitt Hols: Specialpedagogiskt stöd för elever i år 7-9 – en intervjustudie med specialpedagoger, speciallärare, lärare och rektorer.
- Nr 41 (2004) Marie Nilsson: Jag vill berätta... Specifik AKK som möjlighet och samspel med en elev i träningskolan.
- Nr 42 (2005) Gunilla Angerbjörn-Ahlbäck: Kan man springa ikapp ett tåg? Om föräldrars möte med skolan.
- Nr 43 (2005) Barbro Johansson: En tonåring och hennes barn möter förskolan.
- Nr 44 (2005) Margareta Johnson: Tänk om ... – från svårigheter till möjligheter. Lärandemiljöns betydelse för elever med läs- och skrivsvårigheter.
- Nr 45 (2005) Anneli Molander: Human Dynamics – ett verktyg för en inkluderande skola? Pedagogers erfarenheter och uppfattningar av Human Dynamics som ett verktyg i den pedagogiska praktiken.
- Nr 46 (2005) Britt Persson: Gymnasieelever och läsning – Läsintrasse och läsvanor hos elever vid studie- och yrkesförberedande program.
- Nr 47 (2005) Berit Åstrand: Relation Play vid autismspektrumstörning. Föräldrars och pedagogers upplevda förändringar under två år av vissa förmågor hos åtta barn som deltagit i Relation Play.
- Nr 48 (2005) Rina Andersson: Barn och ungdomar med invandrarbakgrund i den svenska skolan. Elevers attityder till skolan och undervisningen.
- Nr 49 (2006) Mimmi Waermö: Vad betydde Maria Fritidsklubb? Tolv ungdomar blickar tillbaka.
- Nr 50 (2006) Ulrika Jonsson: Bara Vara – en kvalitativ utvärdering av ett händelserike integrerat vid Tom Tits Experiment.
- Nr 51 (2006) Karin Engdahl: Förskolegården – det bortglömda uterummet? En empirisk studie om barns interaktion och lek på två förskolegårdar.
- Nr 52 (2006) Gabriella Höstfält: Från differentieringsåtgärder till åtgärdsprogram. En diskursanalys.
- Nr 53 (2006) Ylva Skogsberg: Språklig medvetenhet hos en- och flerspråkiga förskolebarn – en jämförande studie.
- Nr 54 (2006) Ingela Söderberg: Att ha och att vara. En analys av språket i dokument som rör barn i behov av särskilt stöd
- Nr 55 (2006) Karin Persson-Gode: Reflektioner och vulkanutbrott. En studie om hur förskolebarn resonerar kring naturvetenskapliga experiment.
- Nr 56 (2006) Anneli Skaring: Homo Docens – Den undervisande människan. En studie om hur yrkeskategorier interagerar för att uppfylla målen som står beskrivna i Lpo94.

D-uppsatser i specialpedagogik, 61-80 p (magisteruppsatser)

Magisterkursen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik syftar till att ge en vetenskaplig fördjupning inom det specialpedagogiska kunskapsområdet, i första hand för lärare och andra verksamma inom skolans värld. Följande D-uppsatser (nr 1-31), inom området specialpedagogik, har givits ut i rapportserien SPECIALPEDAGOGISK KUNSKAP: D-UPPSATSER, ISSN 1402-053X. Denna serie är nu avslutad och nya magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap ges nu ut i IOL: s nya serie: Magisteruppsats i pedagogik, ISSN 1404-9023. Publikationerna kan beställas från Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande (IOL) (fax nr 08-737 59 00).

Utgivna rapporter:

Rapport nr 1 (1996) Kerstin Dominkovic': Lässvårigheter i ett helhetsperspektiv. En litteraturstudie.
ISRN LHS-SPEC-D-96-1-SE

Rapport nr 2 (1996) Lena Lind: Petö-metoden - Konduktiv pedagogik. En alternativ pedagogik och behandlingsform för barn med rörelsehinder. ISRN LHS-SPEC-D-96-2-SE

Rapport nr 3 (1996) Ingrid Isaksson: Tillbaka till samhället. Studier om personer med utvecklingsstörning och beteendestörningar. ISRN LHS-SPEC-D-96-3-SE

Rapport nr 4 (1996) Sanja Paulin: Föräldrarnas perspektiv på avlösarservice. ISRN LHS-SPEC-D-96-4-SE

Rapport nr 5 (1996) Inger Claesson: Avlösarservice sedd ur avlösarens perspektiv. ISRN LHS-SPEC-D-96-5-SE

Rapport nr 6 (1997) Carin Richardsson: Fusionsoperationer, en väg till hälsa och ökad livskvalitet?
ISRN LHS-SPEC-D-97-6-SE

Rapport nr 7 (1997) Karin Renblad: Lek och socialt samspel - Förskolebarn med invandrarbakgrund.
ISRN LHS-SPEC-D-97-7-SE

Rapport nr 8 (1997) Jan-Erik Wänn: Värdering av olika utbildningsmoment inom hjälpmedelsteknik. Utveckling av en enkätundersökning bland sex yrkesgrupper utförd inom ramen för EU:s HEART-studie. ISRN LHS-SPEC-D-97-8-SE

Rapport nr 9 (1997) Rigmor Parsmo: Vägen tillbaka till skolan. Konsekvenser av förvärvade hjärnskador.
ISRN LHS-SPEC-D-97-9-SE

Rapport nr 10 (1998) Peg Lindstrand: Diagnosen - ett tidstypiskt fenomen? Diagnoser och förklaringsmodeller till barns svårigheter i slutet av 1900-talet. ISRN LHS-SPEC-D-98-10-SE

Rapport nr 11 (1998) Marianne Krüger: Lärarrollen i arbetet med elever som har läs- och skrivsvårigheter. En intervjustudie med 10 lärare om kunskapsförmedlaren, stimulansgivaren, föräldern och mångsysslaren. ISRN LHS-SPEC-D-98-11-SE

Rapport nr 12 (1998) Teresa Aidukiene: Special education in two different perspectives - The Lithuanian experience.
ISRN LHS-SPEC-D-98-12-SE

Rapport nr 13 (1998) Eva Siljehag: Från kaos till eget nyskapande - Beskrivning av en kunskapsprocess i en forskningscirkel med lågstadielärare. ISRN LHS-SPEC-D-98-13-SE

Rapport nr 14 (1998) Mona E. Folkander: Maktlösa - uttråkade eller chanslösa. Stockholmsungdomar med och utan läs- svårigheter på ett individuellt gymnasieprogram. ISRN LHS-SPEC-D-98-14-SE

Rapport nr 15 (1998) Anna-Carin Rehnman Larsson: Hörselrehabiliteringen - för bästa möjliga livssituation.
ISRN LHS-SPEC-D-98-15-SE

Rapport nr 16 (1998) Eva Sandstedt: Hur beaktas behov hos elever med funktionshinder vid stora IT-satsningar i skolan. ISRN LHS-SPEC-D-98-16-SE

Rapport nr 17 (1999) Désiré Nisser: Tid till samtal tid till tankar - en väg ut ur skolvårigheter. ISRN LHS-SPEC-D-99-17-SE

Rapport nr 18 (1999) Ninni Sirén: Datatek - en beskrivning av verksamheten ur personalperspektiv. ISRN LHS-SPEC-D-99-18-SE

Rapport nr 19 (1999) Marianne Näslund: BILD - SPRÅK - KÄNSLA. Tre elever med språkstörning målar och berättar om sina tankar och känslor. ISRN LHS-SPEC-D-99-19-SE

Rapport nr 20 (1999) Jari Linikko: Internatskola för ett dövt barn med utvecklingsstörning? Intervjuer med föräldrar om deras beslutsprocess. ISRN LHS-SPEC-D-99-20-SE

Rapport nr 21 (1999) Vera Oliveira Juhlin: Tidig läs- och skrivutveckling. En studie av elever i särskild undervisningsgrupp. ISRN LHS-SPEC-D-99-21-SE

Rapport nr 22 (1999) Tatiana Skoglund: På andra sidan månen. En studie av gymnasieelever med olika kulturell bakgrund och deras upplevelser av skolan. ISRN LHS-SPEC-D-99-22-SE

Rapport nr 23 (1999) Kirsti Paatero: Dyslexi och andraspråksinlärning hos vuxna invandrare. Diagnostisering tolkad i en helhetsram. ISRN LHS-SPEC-D-99-23-SE

Rapport nr 24 (1999) Anna Ellström Lindholm: Möten och möjligheter - om språkmiljön. Skolpersonalens betydelse för barns språkutveckling. ISRN LHS-SPEC-D-99-24-SE

Rapport nr 25 (1999) Elisabeth Lundström: Samspel när barnet har ett funktionshinder. ISRN LHS-SPEC-D-99-25-SE

Rapport nr 26 (1999) Terttu Johansson: Arbetstillfredsställelse i läraryrket - en intervjustudie med lärare i åk 1-6. ISRN LHS-SPEC-D-99-26-SE

Rapport nr 27 (1999) Anders Söderberg: Delaktighet i grundskolan för elever med grav synskada. ISRN LHS-SPEC-D-99-27-SE

Rapport nr 28 (1999) Margareta Edén: Speciallärare och specialpedagoger i cirkel - yrkesroll och arbetsfunktion. ISRN LHS-SPEC-D-99-28-SE

Rapport nr 29 (1999) Emelie Cramér-Wolrath: Habilitering i teckenspråk för hörande föräldrar till teckenspråkiga döva och hörselskadade barn. En utvärderingsstudie av "FR-modellen". ISRN LHS-SPEC-D-99-29-SE

Rapport nr 30 (2000) Katarina Florin & Yvonne Hansson: Mötet. Bakgrunden till ett professionellt bemötande gentemot föräldrar med barn i träningsskolan. ISRN LHS-SPEC-D-00-30-SE

Rapport nr 31 (2000) Ulla Holmqvist-Äng: "JAG VILL - JAG KAN". Den Kommunikativa Kompetensen hos tre elever som har hörselskada/dövhet, utvecklingsstörning och rörelsehinder. ISRN LHS-SPEC-D-00-31-SE

